№ 144 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 30 1907 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 30 № 144

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

◄ ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ►

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԿՈՒ րուբլի

Մի ամսվայ համար 1 րուբլի

Այրի Մարիամ Փրիդօնեանցը իր որդկերանցով յայտնում է խորին շնորհակալութիւն այն բոլոր անձանց, որոնք յարգեցին հանգուցեալ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՓՐԻԴՕՆԵԱՆՑԻ

յիշատակը, նաև՝ հեռագիրներով և նամակներով ցաւակցութիւն յայտնողներին։ 1—1

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ՀԻՄՆՎՈՂ

II փոխադարձ վարկի ընկերութեան

Ընդհանուր ժողովից ընտրված

ԼԻԱԶՕՐՆԵՐԸ

Խոնարհաբար խնդրում են յիշեալ ընկերութեան անդամ գրված անձերին շտապել մտցնել փողը Պետական բանկի Թիֆլիսի բաժանմունքը լիազօրներ Ա. Տ. Վարդպատրիկովի, իշխ. Վ. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկի և Լ. Ց. Տիգրանեանի անունով։ Բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է նոտար Կ. Նիկոլաևի գրասենեակում (Գանովսկայա փող. № 3)։ Վճարի վերջնական ժամանակամիջոցը վերջանում է 1907 թ. նոյեմբերի 1-ին։ Մինչև յիշեալ ժամանակամիջոցը փող չը վճարողները հանվում են անդամութեան ցուցակից։ առ. (Ե. Չ. Հ.) 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Թիֆլիսի ժողովարանի աւագների խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն պ. պ. անդամների և կանդիդատների, որ ուրբաթ, նոյեմբերի 2-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, նշանակված է ընդհանուր ժողով, որը քննելու է ամարային շինութիւն վարձելու և ուրիշ անտեսական հարցեր։ (առ.) 2—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ի. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ։ Ընդունում է 10—11 ժ. առաւօտեան, 6—7 ժ. երեկոյեան։ Գրիբոեդովսկայա փողոց, տ. № 15, տելէֆօն № 1000. (Ե. Հ. Կ.) առ. 7—10

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մամուլի մի նոր յաղթանակը. Վերջին տեղեկութիւններ.—Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի մահը. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մի աւկամայ պատասխան. Հերթական հարցի առիթով. Ինչպէս հայթայել. Տեղեկութիւններ գաւառից. Սիսիան. Ղալաճա. Թատրոն և երաժշտութիւն. Աշխատաւորական կեանքից. Ֆինլանդիայում. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Նամակ խմբագրութեան.—Բարգէն վարդապետի նամակ. Սամարղանդից. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Հաագայի կօնֆ. արդիւնքը. Պարսկաստանում. Նամակ Պարսկաստանից. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԻ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Այն գայթակղալից դատը, որ տեղի ունեցաւ նորերս Գերմանիայում, այն է Մօլտկէ-Հարդէն դատաստանական պրոցէսը, համաշխարհային ուշադրութիւն գրաւեց իր արտադրած հետեւանքներով և առիթ տուեց մամուլին մի նոր յաղթանակ աւելացնելու իր տարեգրութիւնների մէջ։

Ինչ է այդ հռչակաւոր և սենսացիօն դատի էութիւնը։

Գերմանական կայսրի կողքին, երկար տարիներից ի վեր, գործում էր մի քլիկ, մի ատողային պալատ, որ ղեկավարում էր կայսրութեան բոլոր գործերը, որ ամենազօրեղն էր, ամենաիշխան, վայելելով կայսրի վստահութիւնը։ Այդ քլիկը բաղկացած էր գերմանական արիստոկրատիայի և բարձր զինուորականութեան ծաղիկներից ու գոհարներից, այն արիստոկրատիայի և զինուորականութեան, որ միշտ արհամարհանքով է նայում ուրիշ դասակարգերի վրա, համարելով իրան բարձր իդէաների, գաղափարական վեհ մտքերի ամբարող և մատակարար։

Եւ ահա յանկարծ դուրս է գալիս մի պարզ մահկանացու, մի ժուրնալիստ, մի խմբագիր և ի լուր աշխարհի հրատարակում, թէ այդ «պանծալի» քլիկը, այդ ատողային պալատը, Գերմանիայի բաղդը և պատիւը տնօրինող այդ խմբակը ոչ միայն իր կոչման բարձրութեան վրա չէ կանգնած, այլ և այնքան ընկած է բարոյապէս, այնքան ստոր հասկացողութիւն ունի բարոյական գաղափարների մասին, այնքան տոգորված է հակաբնական հակումներով, որ անձնատուր է լինում սոդոմական ախտին և չէ խղճահարվում այդ ախտը տարածել և գործի մէջ։

Եւ ամբողջ Գերմանիան յուզվեց, վրդովվեց, զայրացաւ, իմանալով թէ բարոյական որպիսի հրէշներ են իր ներքին և արտաքին քաղաքականութիւնը ղեկավարող անձինք։ Որքան էլ դա մեծ խայտառակութիւն էր, բայց աւելի մեծ խայտառակութիւն կը լինէր թագցնելը, չը մերկացնելը, որովհետև ամեն մի ախտ, ամեն մի հիւանդութիւն կարելի է բուժել միայն այն ժամանակ, երբ նա ճանաչված է։

Եւ Գերմանիան ոչ մի բանով չը տուժեց մերկացնելով այդ չարիքը։ Ընդհակառակը, նրա բարոյական հեղինակութիւնը աւելի բարձրացաւ, քանի որ ամբողջ աշխարհը տեսաւ, որ, շնորհիւ գերմանական ազատ օրէնքների, հնարաւոր եղաւ այնպիսի մերկացումն, որ ուրիշ մի երկրում, օրինակ՝ Ռուսաստանում, անհնարին կը լինէր։ Եւ մինչ Ռուսաստանում մի լրագիր կամ խմբագիր կարող էր անպատիժ այդպիսի մերկացումներ անել այնքան բարձր կանգնած անձնաւորութիւնների մասին։

Բայց Գերմանիայում, շնորհիւ գերմանական ազատ օրէնքների, մի պարզ մահկանացու, մի ժուրնալիստ կարողացաւ անվեհեր կերպով հրապարակ գալ և մերկացնել գերմանական բարձր արիստոկրատիային կրծող ու մաշող վէրքերը և պահանջել, որ պետական գործերը աւելի մաքուր ձեռքերի յանձնվեն։

Եւ այստեղ պարզ երևում է, թէ ազատ մամուլը ինչ ահագին ծառայութիւն կարող է մատուցանել իր երկրին։

Հ. Առաքելեան

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԿՐՏԻՉ I ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Էջմիածնից հասած մի հեռագիր յայտնում է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մկրտիչ I Խրիմեանը վախճանվեց երէկ, երկուշաբթի, հոկտեմբերի 29-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին։ Այդ մահը անակնկալ չէ։ Վերջին ամիսները Կաթողիկոսը յաճախ հիւանդանում էր և բժիշկները վաղուց յայտնել էին, թէ նա կարող է ամեն րոպէ վախճանվել։

Մկրտիչ I Խրիմեան իջնում է գերեզման՝ տասնհինգամեայ կաթողիկոսութիւնից յետոյ։ Նրա մահով Հայոց Եկեղեցու համար բացվում է մի ծանր հոգս—ով պէտք է լինի և ում ընտրել Գրիգոր Լուսաւորչի գահի յաջորդ. ում կոչել՝ կառավարելու այդ եկեղեցին, որ այնքան խորթացած է այսօր բարեկարգութիւնից, որ այնքան անբարգաւաճ և կազմալուծեալ վիճակի մէջ է ընկել։

Խրիմեանի կաթողիկոսութեան վրա հայ ազգը ամենամեծ յոյսեր էր դրել։ Հայ ազգը կոչեց նրան կաթողիկոսութեան միաձայն 1892 թ. մայիսին, իր պատգամաւորների միջոցով, և խորապէս համոզված էր, որ Խրիմեանի կաթողիկոսութեամբ Հայոց Եկեղեցու համար մի նոր դարագլուխ պէտք է բացվի։

Բայց այդ փայլուն յոյսերը չիրականացան։ Միւս կողմից, Խրիմեանի կաթողիկոսութեան օրով ամենամեծ աղէտներ թափվեցին հայ ազգի գլխին, աղէտներ, որոնց ծանրութեան և վշտի տակ ընկճվեց ոչ միայն մարդը, հովուապետը, այլ և բանաստեղծը։ Նա ունեցաւ խորին դժբաղդութիւնը՝ իր աչքով տեսնելու այդ աղէտները, միևնոյն ժամանակ անկարող տեսնելով իրան կամ անձեռնհաս հանդիսանալով որևէ դարման տանել այդ աղէտներին, եթէ միայն մի անձն, լինի նա նոյն իսկ կաթողիկոս, կարող էր որևէ դարման տանել։

Բայց կարող էր նա բարեկարգել Եկեղեցին. այս հարցին ևս այժմ պատասխան տալը դժուար է և վաղաժամ։

Մեր ամբողջ սխալը հէնց նրա մէջ է կայանում, որ մենք մի անհատից, մի կաթողիկոսից էինք սպասում Եկեղեցու պէս մի մեծ հաստատութեան բարեկարգութիւնը։ Բարեկարգութիւնը պէտք է կատարվի իրա հայ ժողովրդի ձեռքով, որ, ունենալով ժողովրդական և դեմոկրատական կարգերի և հիմքերի վրա հաստատված Եկեղեցի, չը կարողացաւ 1600 տարվայ ընթացքում այնպիսի ձև և բովանդակութիւն տալ այդ Եկեղեցուն, որ նրա պետը, հովուապետը լինի ոչ թէ ինքնագլուխ կառավարիչ, ղեկավար, այլ միայն աւանդապահ և պահպանիչ այդ կարգերի։

Եւ ճշմարտութիւնը պարտք է դնում մեզ վրա ասելու, թէ ոչ մի ժամանակ Էջմիածինը և հայրապետական գահը չէին եղել այնպիսի աննախանձելի, այնպիսի քայքայված և անբարեկարգ վիճակի մէջ, ինչպէս Խրիմեանի օրով, որ թողեց իր յաջորդին ծանր և դժնդակ ժառանգութիւն։

Խրիմեան մեռաւ 87 տարեկան հասակում։ Հ. Ա.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սպահանից հոկտեմբերի 27-ից մեզ հեռագրում են.

«Համադանի Խորէն վարդապետը Նոր-Ջուղայում խայտառակութիւններ անելուց յետոյ՝ այժմ սկսել է Համադանում հրատարակել զրգռիչ և զրպարտիչ թռուցիկներ ի վնաս մեր դպրոցների և միւս ազգային հաստատութիւնների։ Բողոքում ենք այս խառնակիչ և փառամոլ հոգևորականի դէմ։

Հոգաբարձութիւն դպրոցների

Ծան. խմբ.—Տպագրելով այս հեռագիրը, հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ մենք ստացել ենք և մի տպագրված տեղեկագիր նոյն հոգաբարձութեան՝ Խորէն վարդապետի մասին, որի մէջ մերկացված են այդ վարդապետի գործած զանազան շահատակութիւնները, սակայն անկարող ենք տպագրել տեղի սղութեան պատճառով։

Սամարղանդ, 28 հոկտեմբերի

Կարագաչից թղթակիցը հոկտեմբերի 27-ին հեռագրում է, որ Կարագաչը ուղղակի հիմնայատակ է եղել. սպանվել են չորս հազար հոգի։ Ջրջակայ բոլոր գիւղերը նոյնպէս ոչնչացել, գետնին են հաւասարվել։ Դէկաւսի բէկլութեան մէջ սպանվածների թիւը 1000-ի է հասնում։ Կոբուսանները կամաց-կամաց պարզվում են։ («Հ. Գ.»)

Կ. Պոլիս, 29 հոկտեմբերի

Հրոսակախմբերի բանի գործողութիւնների մասին դեսպանների բողոքների պատճառով Բ. Դուռը օժանդակիչ զօրամասեր ուղարկեց Ֆլօրի, Գալանկինի և Ջինի շրջաններում բանակ դրած զօրքերին։

Դր-Ջօրջիսի և ուղարկված օտարազգի օֆիցէրների խորհրդակցութիւնը յանգեց մակեդօնական ժանդարմերիան բարեփոխելու մասին մի գեկուցագիր մշակելու վրա։ Զեկուցագիրը այժմ յանձնված է իշխանութիւններին՝ Բ. Դրան ներկայացնելու համար։ («Հ. Գ.»)

Մօսկվա, 28 հոկտեմբերի

Քաղաքապետը կարգադրեց Լիգվալի ստացուածքը ցուցակագրել՝ պետական գանձատան 1482 րուբլի պահանջը վճարելու համար։ («Հ. Գ.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ԱԿԱՄԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Կան մարդիկ, որոնց համար աշխարհումս գոյութիւն չունի ոչ էտիկա, ոչ բարեխղճութիւն և որոնք ամեն մի մաքուր, գաղափարական գործ կամենում են ապականել՝ ծառայեցնելով իրանց անձնական կամ նեղկուսակցական շահերին։ Այդ մարդկանց թւին է պատկանում պարոն Ե. Թոփչեանը, գրական անմաքուր հոսանքի գլխաւոր արտայայտիչներից մէկը։ Հաւատարիմ իր այդ ուղղութեան, պարոնը չէ քաշվում Լէօի յոբելեանը տօնելու հարցը շինել պրօվոկացիօնական նիւթ՝ «Մշակին» իբր թէ վնասելու մտքով և իր անձնական կամ կուսակցական հաշիւները յարդարելու նպատակով։

«Մշակի» ընթերցողները գիտեն, որ մենք լի համակրութեամբ ողջունեցինք Լէօի գրական գործունէութեան յոբելեանը տօնելու միտքը։ Եւ ուրիշ կերպ էլ վարվել չէինք կարող. պատճառը շատ պարզ է։ Լէօն մի գրական գործիչ է, որ առաջ է եկել, զարգացել բացառապէս «Մշակի» միջոցով և «Մշակի» դպրոցում. հետեւաբար նրա գրական գործունէութեան տօնախմբութիւնը «Մշակի» գործունէութեան տօնախմբութիւնն է, «Մշակի» քարոզած մտքերի և իդէաների փառաբանութիւնն է։ Այդ դէպքում, մանաւանդ ի նկատի ունենալով գրական մշակի գործունէութեան գնահատութեան գաղափարը, մենք, բնականաբար, բոլորովին մոռացութեան և զանցառութեան պէտք է տայինք այն միջնադէպը, որ ծագեց Լէօի և «Մշակի» խմբագրութեան մէջ, մի միջնադէպ, որի վրա ծանրանալ չենք կամենում, քանի որ նա արդիւնք էր զուտ անձնական և դրամական բնաւորութիւն ունեցող չարժառիթի, և որը իր ժամանակին դրվեց հասարակական անաչառ դատաստանի առաջ։

Եւ մենք որոշեցինք միացնել մեր ջանքերը այն անձանց ջանքերին, որոնք նախաձեռնել են և աշխատում են գլուխ բերելու այդ միտքը, ու յայտնեցինք այդ մասին մեր թերթի մէջ։

Սակայն գրական պարազիտները այլ կերպ են մտածում. փոխանակ յոբելեանի մասին մտածելու, փոխանակ մտածելու ոչ մի կեղծ նոտա չը մտցնելու այդ համակրելի գործի մէջ, նրանք կամենում են օգտվել նրանով՝ իրանց անձնական կիրքը յագեցնելու. նրանք կամենում են Լէօի յոբելեանը միջոց և զէնք դարձնելու՝ «Մշակին» որպէս թէ վնասելու համար, առանց մտածելու, որ դրանով «Մշակին» վնասել չեն կարող, բայց վնասել կարող են Լէօի յոբելեանի գործին։

Եւ գրական անմաքուր հոսանքի արտայայտիչ Ե. Թոփչեանը չէ խղճահարվում յեղաշրջել, կեղծել, յերիւրել անհիմն փաստեր ու, ցոյց տալով Լէօին իբրև նիւթապէս հարստահարված և զրկված «Մշակից», հալածված սրանից, կոչ անել հայ հասարակութեան՝ տօնել այդպիսի մի մարդի և ոչ գրական մշակի կամ «Մշակի» աշխատակցի յոբելեանը։ Այս է անբարեխիղճ Թոփչեանի յօդուածի ամբողջ միտքը։

Մենք, ի հարկէ, կարող էինք ամենահաստատ փաստերով ցոյց տալ, որ պ. Լէօն երբեք հարստահարված չէ եղել «Մշակից», որ «Մշակը» իր բարոյական բոլոր պարտականութիւնները ամենայն բարեխղճութեամբ կատարել է նրա վերաբերմամբ, որ շահագործութեան կամ հարստահարութեան մասին խօսք լինել չէ կարող, քանի որ «Մշակը» ստիպվեց իր գոյութիւնը ընդհատել հէնց նիւթական միջոցների պակասութեան պատճառով, ընկնելով նոյնիսկ ծանր պարտքերի տակ. մենք կարող էինք ապացուցանել, որ եթէ Լէօն այսօր մատնված է անգործութեան, զրկված նիւթական միջոցներից, դրա մէջ ոչ մի մեղ չունի «Մշակը», այլ մեղաւոր են հէնց նրա այն կեղծաւոր բարեկամները, որոնք իրանց կուսակցական կեղտոտ նպատակների համար քսութեամբ պառակտումն առաջ բերին նրա և «Մշակի» մէջ։

Մենք շատ ցաւում ենք, որ ստիպվեցինք այս խօսքերն ասել «Կովկասեան Առաւօտի» № 33-ի մէջ տպված Ե. Թոփչեանի կեղտոտ յօդուածի առիթով։ Մենք համոզված ենք, որ հայ հասարակութիւնը ինքը կը գնահատէ այդ յօդուածի անմաքուր շարժառիթները։ Իսկ մենք, ինչպէս յայտարարել ենք, չենք խնայի բոլոր մեր աջակցութիւնը և համակրութիւնը՝ նպաստելու Լէօի յոբելեանի աջողութեանը և յորդորելու հայ հասարակութեանը՝ անտարբեր չը գտնվել դէպի մի աշխատաւոր գրական գործչի գնահատութեան գործը, որ այսօր դրված է հրապարակի վրա։

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ԱՌԻԹՈՎ

IV

Ինչպէս անցած անգամ ասացի, թոնրահայթութիւնների համար նշանակված հացի սակագինը՝ փութը $5^1/_2$ կոպէկ՝ շուկայի ներկայ պայմաններում բաւարար պէտք է համարել։

Դրանցից, համեմատաբար, աւելի նպաստաւոր պայմանների մէջ են գտնվում փուռապանները։ Ամենաբարձր սակագինը՝ փութը 5 կոպէկ նշանակված է նրանց թխած հացի I տեսակի համար, որը պատրաստում են կրուպչատկա ալիւրի 00, 0, 1 և 2-րդ տեսակներից, մինչդեռ յայտնի է, որ այդ տեսակները առհասարակ գործ են ածում կանդիտերները, իսկ քիչ բացառութեամբ և՝ փուռապանները։ Ակներև է ուրեմն, որ I տեսակ հացի փոխարէն նրանք պատրաստում են II տեսակները, II-ի փոխարէն III-ը և այլն։ Դրանով էլ դեռ չեն բաւականանում. այդ տեսակների համար էլ գործ են ածում ոչ թէ համապատասխան ալիւրները, այլ կարելոյն չափ վատերը, ցած տեսակները, հացն էլ թխում են վատ, կիսեփ, իսկ սև հացի՝ րժանոյի մէջ վերջին օրերս նոյն իսկ խառնում են մեղուստական, մինչև իսկ նշմարվում են աւազներ...

Որքան դատապարտելի է նրանց այդ ագեղ վարմունքը, նոյնքան անհիմն է և աննպաստ նրանց լալկանութիւնը սակագների վերաբերմամբ։

Եւ ահա թէ ինչու։

Սովորաբար փուռապանները խառնելով Սօլոտովի III և Ներչի կամ ուրիշ Ֆիրմաների № 3 տեսակները պատրաստում

են ներկայումս առաջին տեսակի անունով ծախվող հացը՝ ֆունտը 5 կոպէկով։ Երկրորդ տեսակ հաց պատրաստելու համար նրանք գործ են ածում Սոլոտովի ալյուրի IV-ից սկսած աւելի ցած տեսակները, հերչի IV-ը, Եկատերինոդարի № 6-ը, Գարամոնովի, Բարանովի ու այլ ֆիրմաների ցածր տեսակների խառնուրդները, որոնցից պատրաստված հացը, իսկապէս, պէտք է ծախվէր իբրև երրորդ տեսակ, բայց այն էլ ծախում են $4^1/_2$ կոպէկով ֆունտը։

Ուրեմն փուռապաններն իրօք պատրաստում են երկու տեսակ հաց՝ II և III տեսակները։

Այժմ տեսնենք, թէ ինչպիսի պայմանների մէջ են դրված նրանք։

Ամեն մի փուռ օրեկան միջին թւով թըխում է 3—4 տոպրակ ալիւր վերոյիշեալ տեսակներից, այն է՝ ամենից աւելի գործածական Սոլոտովի կամ Գարամոնովի III, IIII, IIIII և IIIIII տեսակներից։ Իսկ դրանց տոպրակները, ներկայ հոկտեմբեր ամսում, վաճառվում էին ալիւրի պահեստներում հետեւեալ գներով.

III-ը՝	11 րուբլի	25	կոպէկ
IIII-ը՝	11 »	—	»
IIIII-ը՝	10 »	75	»
IIIIII-ը՝	10 »	50	»

4 տոպրակը՝ 43 րուբլի 50 կոպ.

Ուրեմն միջին հաշուով մի տոպրակ ալիւրին փուռապանը վճարում է մօտ 10 րուբլի 90 կոպէկ, իսկ իր փուռը տանելու համար իբրև վարձ տալիս է սայլապանին և բանւորին՝ 30 կոպէկ։ Այդպիսով ալիւրի տոպրակը արժենում է նրան 11 րուբլի 20 կոպ.։ Փուռապանները սովորաբար թխում են օրեկան 3 տոպրակ ալիւր, ապա ուրեմն միայն ալիւրին վճարում են 33 րուբլի 60 կոպէկ։ Իսկ դրանից հաց պատրաստելու համար նրանք ամենայն օր անում են հետեւեալ ծախսերը.

Բնակարանի վարձ	1 ր. 20 կ.
Վարպետին	1 » — »
Օգնականին	— » 80 »
Խմոր հունցողին և ալիւր մաղողին	1 » 20 »
Հացի ցամաքելու, վառելիք և փայտ	1 » 50 »
Այլ և այլ մանր ծախսեր (ջուր, աղ, դրօժ, թուղթ, հիմնական և շրջանառութեան դրամագլխի տոկոսներ)	— » 80 »
Ընդամենը	6 ր. 50 կ.

Աւելացնելով 3 տոպրակի արժէքի՝ 33 ր. 60 կոպ. վրա թխելու և վաճառելու համար կատարված ծախսերը՝ 6 րուբլի 50 կոպէկ՝ կը ստանանք 40 րուբլի 10 կոպէկ։ Ահա այդ է ալիւրի և աշխատութիւնների գնահատութեան գումարը, որ նա սպառում է ամեն օր հաց պատրաստելու համար։ Արդ՝ տեսնենք, թէ դրանից ո՞րքան հաց է ստանում նա և կարո՞ղ է գոհ մնալ սահմանված սակագնով թէ՞ ոչ։

Երբ տոպրակ ալիւրը թխելուց նա ստանում է ալիւրի իսկական քաշը՝ 15 պուդ կամ 600 ֆունտ հաց և, բացի դրանից, ամեն մի պուդին էլ 20 ֆունտ յաւելումն, ուրեմն 15 պուդի մէջ 300 ֆունտ յաւելեալ հաց (припекъ)։ Այդպիսով 3 տոպրակ ալիւրից նա ստանում է 600 և 300 ֆունտ կամ 900 ֆունտ թխած հաց (սառած և ցամաքած)։

Համեմատութեան դնելով ստացված հացը արված ծախսերի հետ, կը տեսնենք, որ հացի միջին տեսակը արժենում է ֆունտը $4^1/_2$ կոպէկից քիչ պակաս, իսկ եթէ ծախելու լինի 5 կոպէկով՝ կաշխատէ օրեկան 4 ր. 90 կոպէկ։

Բայց ո՞րն է միջին տեսակը. դա այն հացն է, որ այժմ փուռերում ծախվում է I տեսակի փոխարէն 5 կոպէկով, բայց իսկապէս II տեսակն է և պիտի ծախվէր $4^1/_2$ կոպէկով։ Եւ փուռապանները թխում են միայն II և III տեսակները, որովհետև այդ հացերը կարողանում են սպառել իբրև I և II տեսակներ։

Այդպիսի պայմանները դժգոհութիւն կարող են պատճառել սպառողներին միայն, բայց ոչ փուռապաններին, որոնք, բոլոր ծախսերը ծածկելուց յետոյ, առնուազը կունենան իրանց տրամադրութեան տակ էլի 3—3 րուբլի 50 կոպէկի մի պատկառելի գումար, որը հացավաճառի համար բաղձալի ռոճիկ պիտի համարել։

Այդ բոլորից յետոյ հարց կարող է ծագել միայն այն մասին, թէ որքան ճիշտ են կազմված ծախսերի հաշիւներն ու հացի յաւելման քանակը։

Դրա համար դիմենք աւելի կոմպետենտ աղբիւրների։

Մոսկվայի քաղաքային ինքնավարութեան կատարած մի շարք ստատիստիկական տեղեկութիւնների (1888, 1889, 1895 և 1896 թւականների), մանաւանդ «Извѣст. Московск. Город. думы» թերթի մէջ լոյս տեսած Վ. Միխայլովսկու գեղեցիկ յօդուածի հետ հացի խնդրի վերաբերմամբ ծանօթանալիս՝ նկատում ենք, որ 1906 թւին հաց թխելու և վաճառելու համար արված ծախսերի գումարը 9 պուդանոց տոպրակի համար հաշւած է 1 ր. 70 կոպէկ, իսկ հացի յաւելումը ամեն մի պուդ ալիւրի համար՝ 20 ֆունտ։

Արդ, հիմք ունենք կարծելու, որ մեզանում 5 պուդանոց տոպրակի ծախսը 2 րուբլի 15 կոպէկից աւելի պիտի նստի, իսկ հացի յաւելումը՝ 20 ֆունտից պակաս իւրաքանչիւր պուդ ալիւրի մէջ, քանի որ մեր փուռապանները բարեխղճօրէն հաց թխել չեն ուզում, կանոնաւոր հացի տեղ տալիս են կիսախմոր, այն էլ, ով գիտէ, ինչ խառնուրդով։

Մասնաւոր պրակտիկայից մեզ յայտնի է, որ մի պուդ ալիւրը տալիս է 18—20 ֆ. յաւելումն։ Գաւառական անկիւններում, կալուածներում, ուր հացի յարմարաւոր փուռեր չը կան, ընդունված է հաց թխելու համար ալիւրը կշռել տալ թխողին, նրանից էլ ստանալ թխած հացը (չոր, բարակ և լաւ թխված), ալիւրի քաշի վրա հաշուելով 15—20 ֆունտ յաւելումն, իսկ կալանները՝ նոյն իսկ 20—25 ֆունտ։ Նոյն տեղերի թոնրահացթուխները տալիս են դարձեալ գեղեցիկ թխված հաց և յաւելումն պուդին առնուազը 15 ֆունտ, լաւաշ հաց թխողները նոյնիսկ տալիս են ոչ պակաս քան 10 ֆունտ յաւելումն։

Ուրեմն յաւելման մասին կազմած հաշիւն էլ 20 ֆունտը ինքնըստինքեան չափազանցութիւն չէ, մանաւանդ որ նրանք աղը իր սովորական նորմայից աւելի են անում և, ի հարկէ, դրա շնորհիւ էլ շատ յաւելումն ստանում։

Այդպիսի պայմանների մէջ նրանց համար նշանակված սակագներն էլ միանգամայն բաւարար են, և տրտնջալու հիմք չունեն, գոնէ առ այժմ։

Գլխաւոր խնդիրը այժմ նրանումն է՝ թէ որքան է ապահովված քաղաքը ալիւրի պաշարի կողմից։ Ինքնավարութեան հաստատած սակագները բաւարար կարող են լինել մինչև այն ժամանակ, քանի ալիւրի պակասութիւն չէ զգացվում քաղաքում, քանի նրա օրեկան պահանջը գոհացվում է լիովին, բայց հէնց որ պաշարը պահեստներում կը սկսվի պակասել՝ շուկան էլ կը տարուբերվի, յուզմունքն էլ կաւելանայ։ Մինչև վերջին օրերս երկաթուղային վարչութիւնը թոյլատրված էր Թիֆլիս բերել օրեկան միջին թւով 20 վագոն ալիւր, որից 12 վագոնը՝ քաղաքի համար, իսկ 8 վագոնը՝ գաւառների համար։ Թիֆլիսը ամեն օր սպառում է 12 վագոն ալիւր (վագոնը պարունակում է 750 պուդ)։ Ուրեմն որքան պաշար նա պէտք է յամենայն դէպս ունենայ պատահականութիւնների առաջն առնելու համար։ Քաղաքի պահեստներում, ինչպէս այդ երեւաց կրիզիսի օրերում, կար ընդամենը 120 վագոն ալիւր, կային և բաւականաչափ պատուէրներ, սակայն փոխադրութեան անկանոնութիւնների շնորհիւ պատուէրները ժամանակին չէին ուղարկվում։ Յաճախակի դիմումների շնորհիւ այժմ գուցէ մի փոքր կանոնաւորված պիտի համարել. օրեկան ստացվում է, եթէ չեմ սխալվում, 25 վագոն ալիւր։ Եւ եթէ կրիզիսը այսօր անցած է երեւում, պարտական ենք միայն այդ հանգամանքին։

Քաղաքային ինքնավարութիւնը չը պէտք է բաւականանայ միայն հացի սակագին նշանակելով։ Նա պարտաւոր է ստատիստիքական լուրջ ուսումնասիրութիւններ կատարել այդ խնդրի մասին, ինչպէս արել են Պետերբուրգը, Մոսկվան, Օդեսսան։ Անհրաժեշտ է եթէ ոչ շաբաթական, գոնէ երկու շաբաթը մի անգամ մանրամասն տեղեկութիւն տալ շուկայի դրութեան և, մանաւանդ, հացի գների փոփոխութիւնների մասին, ամիսը մի անգամ անպատճառ վերաքննել սակագները։ Իսկ ալիւրավաճառների ագահութիւնը զսպելու, կամայական թանգութեան առաջն առնելու և գները չափաւորելու նպատակով հարկաւոր է ունենալ ալիւրի գոնէ երկու պահեստ սեփական կամ մօտաւորապէս նոյնանման հիմքերով։ Քաղաքային ինքնավարութիւնը միևնոյն ժամանակ պիտի նպաստէ կօօպերատիվ հիմունքներով փուռեր բանալու իւրաքանչիւր փորձի և դիւրացնէ բեռների փոխադրութեան պայմանները։

Ձեռքի տակ ունենալով ահա այդպիսի նպաստաւոր գործօններ, կամ ուղիղն ասած միջակիցներ, շուկան ստիպված կը լինի տեղական արուեստական թանգութիւնների փորձերից հրաժարվել կամովին և ազգաբնակութեան լայն խաւերը չը գրգռել իր դէմ։

Աշխատակից

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՀԱՅԹԱՅԹԵԼ

(Նամակ խմբագրութեան)

Շնող գիւղ (Բորչ. գաւ.), 16 հոկտ.

Հացի պակասութեան, այդ ընդհանրացած չարիքի մասին խօսելով մենք ոչինչ արած չենք լինի։ Գիւղերում կատարեալ սով է բառիս ընդարձակ իմաստով։ Պէտք է օգնել։

Մեզ՝ գիւղացիներիս ասում են. «կազմակերպվեցէք, շտեմարաններ հիմնեցէք»... բայց թէ այդ շտեմարանները լցնելու համար որտեղից ճարել հաց, ոչինչ չեն ասում։

«Ժողովեցէք որոշ գումար, պայմանաւորվեցէք որևէ «ֆաբրիկանտի» հետ, բերել տուէք ալիւր և իր գնով վաճառեցէք կարօտեալներին»։ Սա ևս բարի խորհուրդ է, բայց փորձը ցոյց է տուել, որ ունենալ պատրաստի գումար, դա դեռ բաւական չէ, պէտք է գիտենալ նաև այդ «ֆաբրիկանտների» տեղը և հաւատացած լինել, թէ նրանք ալիւրի տեղ մեզ չեն ուղարկի տախտակի թեփ և կամ, ամենալաւ դէպքում, «ղուրսաղված», ղառնացած ալիւր կամ նրա թեփը։ Ստանալով այդ «ղուրսաղված»—քաղցած ալիւր կոչված փոշին, գիւղացիք ստիպված են լինում նրան ջարդելով նորից մանրացնելու, որպէսզի խմոր դարձնելու հնարաւորութիւն լինի։

Եւ ահա հէնց այդ դաւն, անպէտք ալիւրի շնորհիւ է, որ Շնող գիւղը մի ամբողջ տարի տուժում է փորահարինքից և համարեա ամեն օր զոհեր տալիս գլխաւորապէս այդ «առնովի ալիւրի» ենթակայ չքաւոր դասակարգից։

Մեր համեստ կարծիքով, եթէ Թիֆլիսը, որտեղ կենտրոնացած է մեր երկրի ցաւերի մասին մտածող հասարակութեան լաւագոյն մասը և որը այնքան մօտից ծանօթ է մեր ժողովրդի տառապանքներին, տրամադիր է իսկապէս նրա ցաւերին մասնակցելու և ըստ կարելոյն օգնութեան հասնելու, թող կազմէ մի մասնաժողով, կամ ինչպէս կուզէք անուանեցէք, որը միջնորդ հանդիսանալով գիւղացիներիս և «ֆաբրիկանտների» համար, ցոյց տար մեզ վերջիններիս տեղը և երաշխաւոր լինէր, որ մենք մեր արեան գնով ճարած կոպէկները վճարելով՝ ուտելու հաց կը ստանանք և ոչ տախտակի թեփ և կամ տարիներով պահեստներում ընկած ղառնացած թոյն-փոշի...

Այսպէս՝ լրագիրների էջերը ամեն օր աղի արտասուքներով թրջելով մենք ոչ գործին օգնած կը լինենք, և ոչ քաղցածներին կերակրած։ Իսկ եթէ սա կը համարվի անիրագործելի մի ցնորք, այդ դէպքում խնդրում եմ յայտնել՝ որտեղից կարելի է ստանալ, ժողոված փող ունենալու դէպքում, ի հարկէ, այնպիսի ալիւր, որը ոչ թեփ լինէր և ոչ «տիֆ» տարածող ամենալաւ աղբիւր։

Մեզ կասեն, որ Թիֆլիսից կարելի է որքան ուզում էք հաց գնել, բայց չէ՞ որ Թիֆլիսը, շնորհիւ իր անտէրութեան, առաջինն է, որ հէնց այժմեանից 2 ր. 80 կոպէկով հաց է վաճառում, իսկ քաղաքային վարչութիւնը ստիպված է լինում այդ օր առաջ արհեստական ձեւով բարձրացված գների համար մեքենաբար տակսաներ նշանակել միայն, մինչդեռ նա առաջինը պիտի ցոյց տար, թէ որտեղից կարելի է էժան հաց ձեռք բերել սոված ժողովրդին մատակարարելու։

Բաց արէք մի մեծ պահեստ և մեզ տուէք հաց իր գնով. ահա մի մեծ բարեգործութիւն, որը գոնէ կիսով չափ կը թեթեւացնէր այն ժողովրդի տառապանքի մի մասը, որի անունից այնքան ճառել են սիրում մարդիկ...

Այսպէս ենք հասկանում մենք «ժողովրդական գործիչ» անունը վաստակող մարդկանց պարտաւորութիւնը..

Բ. Մ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Սիսիան (Զանգ. գաւ.), 16 հոկտ.

Մեր երկրի ամենախուլ անկիւններից մէկը Սիսիանն է իր 27 հայաբնակ և երեք անգամ աւելի թուրքական գիւղերով։ Սիսիանը, շրջապատված լեռներով և դժուարանցնելի ճանապարհներով, կտրված է կենտրոնների հետ յարաբերութիւն ունենալուց և այդ պատճառով ժողովուրդը մինչև այժմ էլ մնացել է տգիտութեան խաւարի մէջ։ Բայց այժմ՝ շնորհիւ հայ-թուրքական ընդհարումների՝ սկսել է կամաց-կամաց զարթնել և գիտակցութեան գալ։ Սիսիանցին գտնվելով այդպիսի հանգամանքներում, այն է՝ լինելով տգէտ և շրջապատված աւելի թւով թուրքերից, որոնք դարեր շարունակ նրա արիւնն են ծծել իրանց նաբէկներով, Մուրթուզներով, ծնեցրել են նրա մէջ այն ոգին, որ նա անընդունակ է դառնալ աշխատելու և սովորել է միապաղաղ կեանք վարել։ Այդ դրութեան մէջ նա չէ աշխատել պարարտացնելու իր հողը, այլ միայն ցանել է ու ցանել, իսկ նրա ցանածն է միայն հացաբոյս։ Նա երբեք չէ մտածել օգտվել ուրիշ աւելի օգտաւէտ պարապմունքներից, օրինակ՝ պարապել մեղուաբուծութեամբ, շերամապահութեամբ, լաւ անասնապահութեամբ, խաղողի ողկոյզներ տնկելով և այլն, քանի որ այդ բոլորի համար նպաստաւոր են Սիսիանի կլիման և հողը։

Սիսիանցու միակ ցանքսը լինելով հացաբոյսը, չէ կարելի յոյս կապել աջող բերքի վրա, որովհետև մի կողմից հողը մնալով անմշակ դրութեան մէջ՝ հետզհետէ թուլանում ու ուժից ընկնում է, իսկ միւս կողմից կարող է պատահել երաշտ (հողերը դեմի են), կարկուտ, կարող է մուկը ոչնչացնել արտերը և այսպիսով գիւղացին զրկվում է իր բերքից, ընկնում է աղքատութեան գիրկը ու ճարահատեալ դիմում օտար երկիր, օտար հողի վրա աշխատանք անելու։ Այս պանդխտութեան նպաստում են և գիւղական ցեխերը։ Սիսիանցիների մեծամասնութիւնը այս րոպէիս գտնվում է օտարութեան մէջ և շարունակ իր հացը փողով է առնում, թէև ունի բաւականաչափ հող։

Շնորհիւ շրջապատող հանգամանքների սիսիանցին կորցրել է իր բուն ռազմական ոգին և նա, ցանելով իր արտը, յոյսը դնում է Աստուծու վրա, որ իր արտը լաւ բերք տայ։

Եթէ սիսիանցուն հարցնես, թէ ինչու այս սևահող արտերը չէք մշակում, ինչու ձեր սարերի աղբիւրների ջրերը չէք հանում ու ձեր արտերը ջրում (ջուր կայ), ինչու բոստան, ծառեր չէք տնկում, շերամ, մեղու չէք պահում (մի քանի գիւղերում կան մեղու պահողներ), միշտ պատասխանում են՝ «չենք տեսել, չենք սովորել»։

Այդ բոլորը, ի հարկէ, առաջ է գալիս տգիտութիւնից, իսկ միւս կողմից՝ մեր յարգելի գիւղատնտեսները աչքաթող են արել Սիսիանի պէս մի յետ ընկած անկիւնը և չեն հետաքրքրվում նրա վիճակով։ Ժամանակ է, որ սիսիանցին էլ հասկանայ հողից օգուտ քաղելու միջոցները. բայց ո՞վ պէտք լինի նրան հասկացնողը. լրագրութի՞ւնը. ո՛չ, լրագրութիւնը շատ քիչ կարող է օգուտ տալ, այլ՝ լրագրութիւնը, դպրոցը և գործնական փորձը միացած կարող են անել ամեն ինչ։ Պէտք են մարդիկ, որոնք փորձով և լրագրութեան միջոցով ցոյց տան գիւղացուն, որ կարելի է շատ և զանազան տեսակ օգուտներ քաղել հողից։ Իսկ այդ մնում է որ անեն փորձառու մարդիկ և գիւղական ուսուցիչները, որոնցից դժբաղդաբար զուրկ է Սիսիանը։

Վաչէ Խաչատրեանց

—

Ղալաչա, 10 հոկտեմբերի

Ոռոգման հարցը մեր գաւառում, հայերիս համար, գոյութիւն չունի։ Լաւ է սոված մնալ, մուրալ, քան ահագին նեղութիւններ կրել և սարերի գլխից ջուր բերել, արտերը ջրել։

Մեր գաւառի հայկական մասում կարելի է հեշտութեամբ ջրամբարներ շինել։ Բնութիւնը շատ տեղերում երեք կողմից անքակտելի պատնէշներ է կառուցել։ Մեզ մնում է միայն մի կողմից՝ ամրացնել, և արդէն պատրաստ է և երկու այսպիսի ջրամբարներով կարելի է հեշտութեամբ մի գիւղի դաշտեր ջրել, երկրորդ՝ ջրոտ տեղերում կարելի է ջրհորներ պատրաստել, և երրորդ՝ կարելի է մեքենաների միջոցով ցածր տեղերից բարձրացնել ջուր։

Գանգատվում են գիւղացիները փողի պակասութեան համար, վախենում էին 1500—1800 ր. ծախսելուց, որով կարելի կը լինէր գիւղի վարի մեծամասնութիւնը ջրել և այսօր ազատված կը լինէին հեռաւոր տեղեր ընկնելուց ու զանազան մարդկանց դիմելուց և ազատած կը լինէին բազմաթիւ քաղցած մանուկների, որոնք, եթէ ոչ այսօր, մի ամսից յետոյ պիտի ենթարկվեն սովի իշխանութեանը, և հետեւանքը պարզ է։

Ունեցողներն այժմեանից գնում են հացը թանգութեանը չեն նայում, իսկ աղքատները միջոց չունեն գնելու. երեւի երկինքը կը խղճայ և մի գիշեր աղքատների կտուրներով ցորեն կը թափի, նրանց կը կշտացնի. բայց երկինքն էլ, կառավարութիւնն էլ քարասիրտ են դարձել աղքատների համար. կառավարութիւնը՝ փոխանակ այս դառն օրերին գիւղացիներին օգնելու, նպաստ տալու, ամենախիստ կերպով հարկերն է հաւաքում. գիւղացին էլ լուռ ու մունջ, երեխաներին տկլոր ու սոված թողնելով, պատժից սարսափելով, տալիս է հարկը լի մի այնպիսի առատութեամբ, որի առաջ մի ժամանակ լեռներն իսկ պիտի շարժվէին։

Սովի անբաժանելի ընկերն է հիւանդութիւնը, որն այժմ տարածված է մեր գաւառի թէ հայկական և թէ թուրքական գիւղերում. վերջիններում մահացութեան դէպքեր, ասում են, շատ է պատահում։ Հիւանդութիւնը «դող» է։ Ամբողջ գաւառում ոչ մի շրջիկ բժիշկ չունենք, հիւանդանում են և բաղդի բերմամբ՝ կամ առողջանում կամ մեռնում ոչ մի խնամք չը կայ։ Հիւանդը նեղացած ժամանակ՝ կանչում են ինձ, բայց ես բժշկականութիւնից ոչ մի տեղեկութիւն չունեմ, որն անհրաժեշտ է գիւղական քահանային. իմ ամբողջ բժշկական հմտութիւնը կայանում է նրանում, որ հիւանդի տաքութիւնը բռնած ժամանակ, երբ անզգայացած է լինում, բացախ եմ քսել տալիս և մարմինը տրորել տալիս, որը, պէտք է ասել, որոշ չափով օգնում է։

Ղալաչա գիւղը տասը տարի է որ տեղափոխվել է իր հին տեղից, օդի վատութեան պատճառով, բայց թէ հին և թէ նոր գիւղում խմելու առողջարար ջուր չունենք, ջրի պակասութիւնը զգալի է մանաւանդ այս տարի։ Հիւանդները մաքուր, սառը ջուր են պահանջում, շատ անգամ ստիպված $4^1/_2$ վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող «Սալագեղան» աղբիւրից ենք ջուր բերել տալիս. «Ա՜խ, մի տաքան «Սալագեղանա» սառը ջրից բէր խմեմ, սիրտս մի լաւ հովացնեմ»,—ասում է հիւանդը։

Մաքուր ջուրն էլ հացի նման անհրաժեշտութիւն է. մտադիր են աղբիւրը բերել, բայց պէտք է աշխատել սրտանց ամեն գործում, որ հասնենք մեր նպատակին։

Գողութիւնը սարսափելի ծաւալ է ստացել. օր չէ անցնում՝ որ չը տանեն մէկի լծկան եզը կամ գոմէշը կամ չը մորթեն. իշխանութեան թուլութիւնը գողերին լրջացրել է, յանդուգն է դարձրել այսպիսի մի նեղ ժամանակ. գողութիւնը կատարվում է ոչ թէ կարիքից, այլ մի արհեստ են դարձրել։

Մելքիսեդեկ քահանայ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Պեատիգորսկ, 23 հոկտեմբերի

Կիրակի, հոկտեմբերի 21-ին, հայոց ծխ. դպրոցի դահլիճում սիրողները ներկայացրին՝ I «Ադամ ու Եւա» կատակերգութիւն երկու գործող., հեղինակութիւն Եակովլեւի, II «Ընդունելութեան օրը փաստաբանի մօտ», հեղինակութիւն Լիւսկոյի, և III «Բանաստեղծը» Փանակէսի։

Ընդհանրապէս դերակատարները պատրաստված էին և խաղը անցաւ աջող։ Այդ միևնոյնը կրկնվելու է եկող կիրակի արհեստաւորների և բանւորների համար, բոլորովին իջեցրած գներով։

Գաւառական բեմերի անպատրաստ լինելն էլ ամենամեծ արգելքներից մէկն է նրա գրաւիչ և կանոնաւոր լինելուն։ Մանաւանդ որ իւրաքանչիւր պիէսա իր դեկորացիան է պահանջում. տեսարանները, պատկերներն իրանց՝ ուրոյն-ուրոյն։ Դատարկ պատերով, մերկ սենեակ բեմում, ստիպված էք հասարակութեան էլ ձեզ հետ միայն երեւակայութիւնների մէջ գցել. «Ի՜նչ գեղեցիկ կահաւորութիւն, փարթամ նիստ ու կաց, ամենօրեայ այսպիսի ճոխ սեղան և այլն». և հասարակութեանն այն մասը, որ տքնում է օրն ի բուն և միայն երեւակայում երջանիկ կեանք, այդտեղ էլ պիտի միայն երեւակայի, և որքան մօտ կը լինի իսկականին նրա երեւակայածը և լսածները բեմից, համապատասխան իրականութեան։ Այժմ, որ թատրոնական բեմն է միայն կեանքի իրական պատկերը ներկայացնողը և միակ դաստիարակողն է հանդիսանում, անհրաժեշտ է առանձին խնամքով վերաբերվել դէպի այդ բեմը և տալ նրան հնարաւորութիւն պիէսայի մէջ արտայայտված հասարակական վէրքերն ու գաղափարները լրիւ պատկերացնելու։ Ներկայացման զգալի պակասութիւնն էր այն, որ եթէ գործողութիւնը տեւում էր 20—25 րոպէ, ընդմիջումը տեւում էր ժամից աւել։ Այդ պատճառով $8^1/_2$-ին սկսելով ժամի 1-ին հազիւ վերջացաւ։

* *
*

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Մօտ ժամանակներս կայացել է մետաղեղէնի վրա աշխատող բանւորների վարչութեան նիստը։ Կարդացված զեկուցումներից պարզվել է, որ Պուտիլովի գործարանի երեք արհեստանոցներում վարչութիւնը յայտարարել է բանւորներին՝ [illegible] Բանւորները այդ յայտարարութեանը պատասխանել են գործադուլով։ Յաջորդ օրը գործարան է եկել գործարանական տեսուչը և յայտնել է բանւորներին, որ մինչև նոյեմբերի 1-ը աշխատանքները պիտի շարունակվեն նախկին պայմաններով։ Գործադուլը տեւել է մի օր միայն. բանւորները պահանջել են պահպանել հին պայմանները։ Բանակցութիւնների ժամանակ վարչութիւնը սպառնում է եղել բանւորներին արձակելու։ Այդ երեք արհեստանոցներում աշխատում են մօտ 1000 բանւորներ։ Հոկտեմբերի 17-ին գործարանի վարչութիւնը յայտնել է այդ երեք արհեստանոցների բանւորներին, որ հոկտեմբերի 27-ից համարվում են արձակված։

◆ Տպագրական գործի բանւորների միութիւնների կենտրոնական խորհուրդը մօտ ժամանակներս դիմել է տպագրիչների բոլոր միութիւններին կոչ անելով նրանց կազմել պաշտպանութեան համառուսական մի ֆոնդ։ Կենտրոնական խորհուրդը երկրորդ անգամ անմիջապէս դիմել է բոլոր միութիւններին՝ առաջարկելով նրանց քննել այդ հարցը և խնդրելով շտապել ուղարկելու դրա առիթով կայացած որոշումներն ու բանաձևերը։

Միևնոյն կենտրոնական խորհուրդը, ի միջի այլոց, տեղեկութիւն է ստացել Մոսկվայից, որ այնտեղի տպագրիչների միութիւնը իր գործունէութիւնը եռանդով առաջ է մղում։ Մօտ օրերս կայացել է Մոսկվայի տպարաններից ընտրված պատուիրակների ժողովը, որին մասնակցել են 47 պատուիրակներ և վարչութեան 8 անդամները։ Ժողովը, լսելով րայօնական գործունէութեան մասին կազմված զեկուցումը, լիակատար վստահութիւն է յայտնել վարչութեան հին անդամներին։

Այնուհետև քննվել է տպարանատէրերի առաջխաղացութեան և դրա նկատմամբ միութեան բռնելիք տակտիկայի հարցը։ Զեկուցումներից պարզվել է, որ մի քանի տպարաններում օրեկան 9 ժամ աշխատանքի փոխարէն սկսում են մտցնել 10 ժամ։ Ժողովը որոշել է. արդիւնաբերողների կողմից աշխատանքի գոյութիւն ունեցող պայմանները խախտելու դէպքում՝ ամենաեռանդուն կռիւ մղել։ («Т.»)

◆ Վարշավայի բանւորների մէջ վերջին ժամանակներս ինտելիգենցիայի դէմ ագիտացիան աւելի ու աւելի է զօրանում և գործարաններից շատերում արդէն բանւորները բանաձևեր են ընդունել «բանւորական կուսակցութիւնները ինտելիգենցիայի խնամակալութիւնից ազատելու» իմաստով։

Ինտելիգենցիայի տուած վնասը բանւորները համարում են այն, որ նրանց ակադեմիական վէճերի շնորհիւ, փոխանակ ունենալու պրոլետարիատը համախմբող մի կուսակցութիւն, լեհական բանւորները, որոնք կանգնած են դասակարգային կռուի հողի վրա, այժմս բաժանված են չորս կուսակցութիւնների (լեհ. սօց. կուս., Լեհաստանի և Լիտվայի սօց.-դեմօկրատիա, լեհ. սօց.-յեղափ. կուսակ. ֆրակցիա և «Պրոլետարիատ»), որոնք ոչ միայն համերաշխ կերպով չեն գործում, այլ և թշնամաբար են վերաբերվում իրար և այդպիսով թուլացնում բանւորական դասակարգի ոյժերը։ Դրանց ծրագրային նուրբ տարբերութիւնները հասարակ բանւորը չէ հասկանում, բանւորները մինչև իսկ հաւատաց-

[illegible]

Այս նպատակով առայժմ մտադրութիւն կայ կազմել մի խառը բիւրօ, որի մէջ կը մտնեն լեհական սօցիալիստական կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները:

ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅՈՒՄ

— Սէյմի ժողովրդական կրթութեան մասնաժողովը ընդունել է ժուժկալութեան մասին տարրական դպրոցներում պարտադիր դասախօսութիւններ կազմակերպելու վերաբերմամբ առաջարկված նախագիծը: Նախագծի համաձայն՝ առաջարկվում է ժողովրդական ուսուցիչների սեմինարիաների տեսուչներին հոգ տանել մինչև 1908 թւի սեպտեմբերի 20-ը կազմակերպելու յիշեալ դասախօսութիւնները:

— Հելսինգֆորսում մօտ օրերս սէյմում վերջնականապէս քննվել է 20 միլիօն մարկ զինւորական նպաստ տալու հարցը: Մեծամասնութեամբ, 104 ձայնով ընդդէմ 31-ի, սէյմը սկզբունքով որոշել է տալ պահանջվող այդ գումարը պետական գանձարանին: Նիստը վերջացել է առաւօտեան ժամի 4-ին: («Р. В.»)

— Սէյմը հոկտեմբերի 26-ին կայացած (ն. տ.) իր նիստում վերջնականապէս ընդունել է օղու վրա 1908 թւականում տուրք նշանակելու օրինագիծը: Օղուց 1908 թւականին սպասվող եկամուտը հաշւված է 6,635,000 մարկ, որից ճանապարհների հաղորդակցութեան ֆօնդին կը յատկացվի 1 միլիօն մարկ, իսկ 235 հազարը յատկացվում է գործարաններում օղու պատրաստութեանը վերահսկելու համար, իսկ 400 հազարը կը դրվի համայնքների տրամադրութեան տակ՝ դպրոցներում սովորող չքաւոր աշակերտներին օգնելու նպատակով:

(«Ф. Б.»)

— «Nya Pressen» լրագրի ասելով, սէյմի շրջաններում նորից են հարց յարուցել սէյմի դրամունքների տևողութիւնը մի շաբաթ էլ աւելացնելու համար, այսինքն մինչև նոյեմբերի 7-ը (ն. տ.), որպէսզի կարելի լինի աւարտել հողերը կապալով տալու օրինագծի քննութիւնը: («Ф. Б.»)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Թիֆլիսի նահանգապետը, յայտարարելով որ Թիֆլիսի նահանգում արդէն խոլերա կայ, հոկտեմբերի 29-ին քաղաքագլխին ուղարկել է բարձրագոյն հաստատութիւն գտած խոլերայի դէմ միջոցներ ձեռք առնելու կանոններից մի օրինակ:

— Կիրակի օրը Մողնու եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց հանգուցեալ դերասան Պետրոսեանի յիշատակին: Ներկայ էին Հայկական Դրամ. Ընկ. վարչութիւնը, մի քանի դերասաններ և շատ քիչ ժողովուրդ: Նոյն օրը Բագւում նոյնպէս հոգեհանգիստ է կատարվել:

— Հոկտեմբերի 28-ին, առաւօտեան ժամը 10-ի մօտերը, Արղութինսկի փողոցում, № 14 տան առաջ, անյայտ չարագործներ ատրճանակի մի քանի հարուածներով սպանեցին խուզարկու բաժնի գործակալ Հաջի Ուգուրլիեվին: Կրակոցների ձայնին շտապեցին քաղաքապահները, որոնք փախչող չարագործների ետևից կրակեցին մի քանի անգամ, անհետևանք: Ոստիկանութեան ձեռք առած եռանդուն միջոցների շնորհիւ, Փէթխաինսկի փողոցի և Խլէբնի կոչված հրապարակի անկիւնում ձերբակալվում են երկու կասկածելի անձինք: Այս երկուսին ոստիկանատուն տանելու ժամանակ, քաղաքապահներից մէկը Նորաշէնի և Դվօրեանսկի փողոցների անկիւնում նկատում է Ուգուրլիեվի մարդասպաններից մէկին, որը մէկ անգամ կրակում է քաղաքապահի վրա, սակայն գնդակը վրիպում է. քաղաքապահը իր հերթին հրացանից արձակած գնդակով սպանում է նրան տեղնուտեղը: Սպանվածի մօտ գտնում են «Սմիտ և Վիսօն» սիստեմի ատրճանակ, հինգ լցրած փամփուշտով: Այդ ժամանակ Փէթխաինսկի փողոցի անկիւնում ձերբակալվում է պարսկահպատակ Մովսէս Մալխասեանը, որին քաղաքապահը ընդունում է չարագործներից մէկը, որոնք կրակեցին Ուգուրլիեվի վրա: Մալխասեանի բնակարանում, որ գտնվում է Մօնաստիրսկի միջանցքում № 8 տան մէջ, խուզարկութեան ժամանակ գտել են, մի չուգունէ ռումբ 10 ֆունտ ծանրութեան, ֆինեական դանակ և մի քանի լուսանկարներ: Երրորդ յանցաւորին բռնելու համար ձեռք են առնված խիստ միջոցներ:

— Երէկ Թիֆլիսում գործադուլ արին քաղաքային սպանդանոցների սալախները (մորթողները): Նրանք ներկայացրել են տնտեսական բնաւորութիւն կրող պահանջներ: Այսօր քաղաքումս միս չէ ճարվում:

— Զրայեղձներին ազատող ռուսական ընկերութեան Թիֆլիսի բաժանմունքը քաղաքային վարչութիւնից խնդրել է ամեն տարի 600—1200 րուբլի յատկացնել՝ Կուր գետը վարարելու ժամանակ ազատարար անակներ շինելու համար:

— Թիֆլիսի դումայական մատակարարական մասնաժողովը բանակցութիւններ է սկսել Ազօվ-Դօնեան բանկի վարչութեան հետ, որ վերջինս 5000 րուբլի տայ իբրև փոխատուութիւն՝ Ռօստովի ջրաղացներից ալիւր գնելու համար: Մասնաժողովի ունեցած տեղեկութիւնների համաձայն, յիշեալ ջրաղացները, 5000 րուբլի գրաւական ստանալով, պատրաստակամութիւն են յայտնում 100,000 պուդ ալիւր բաց թողնել:

— Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետը կովկասեան զինւորական դատարանին է յանձնել Թելաւի գաւառի բնակիչ Իլիա Մեղվրիշվիլուն և Թիֆլիսի գաւառի բնակիչ Միքայէլ Ինաեվին, որոնք մեղադրվում են Մատթէոսեան քահանային կողոպտելու մէջ:

— Հոկտեմբերի 27-ին կայացաւ Թիֆլիսում համալսարան բանալու խնդրով զբաղվող յանձնաժողովի տեխնիքական և ֆինանսական մասնաժողովների միացեալ նիստը: Քննութեան խնդիրը շէնքի տեղի ընտրութիւնն էր: Վերջում վճռվեց յանձնարարել մի յատուկ մասնախմբի, որ նայէ թէ Հալաբարում գտնվող քաղաքային հողաբաժինները և թէ Վերայում Գաբաշվի հողերը:

— Նոյեմբերի 1-ից լոյս պէտք է տեսնի Թիֆլիսում հայերէն նոր օրաթերթ «Նոր-Ալիք» անունով:

— Կիրակի, հոկտեմբերի 28-ին, Բագւում լոյս է տեսել «Զիգիտ» երգիծաբանական սատիրական շաբաթաթերթի առաջին համարը Կ. Կարգանովի խմբագրութեամբ:

— Հոկտեմբերի 28-ին կայացաւ Թիֆլիս քաղաքի պանդոկների և խմիչքավաճառների տէրերի ժողովը: Քննվում էր յիշեալ հաստատութիւնների ծառայողների նորմալ հանգիստը ապահովելու պարտադիր կանոնների նախագիծը, որ մշակել է ընտրված յատուկ մասնաժողովը: Ժողովը նախագիծը ընդունեց բացառութեամբ այն կէտի, որի մէջ բանւորական օրը ռեստօրանների և նման հաստատութիւնների ծառայողները որոշել են 12 ժամ օրեկան:

— Կովկասեան հրէաների՝ Ստավրոպոլի նահանգում ապրելու իրաւունքի հարցի վերաբերութեամբ, ի նկատի ունենալով որ Ստավրոպոլի նահանգը 1899 թ. մայիսի 10-ի օրէնքով հանված է Կովկասի կառավարութեան ցուցակից, կառավարիչ սենատը բացատրել է, որ մինչև 1899 թ. մայիսի 10-ը Ստավրոպոլի նահանգում եկած և բնակութիւն հաստատած հրէաները պահպանում են յիշեալ նահանգում ապրելու համար ձեռք բերած իրաւունքը, իսկ յիշեալ օրէնքի հրատարակութիւնից յետոյ եկածներն այդ իրաւունքից օգտվում են ընդհանուր հիմունքներով, որոնք գոյութիւն ունին կենտրոնական նահանգներում: (1907 թ. հոկտեմբերի 15-ի ուկազը № 11,062):

— Բագւում հացի ֆունտը ծախում են $5^1/_2$ կոպէկով: Այս սակագինը յանձնված է քաղաքապետին հաստատելու համար:

— ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Հոկտ. 23-ին և 24-ին, երկու օրվայ ընթացքում, Դիլիջանում և իր շրջակայքում 23 վերշօկ բարձրութեամբ ձիւն եկաւ, որը դեռ ևս շարունակում է գալ»:

— ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ մեզ գրում են հետևեալը. «Վերջին երկու-երեք տարիները հայերիս մէջ մեծ ծաւալ են ստացել աւազակութիւնն ու սպանութիւնները: Մօտ օրերս բարբարոս սպանութիւն էլ տեղի ունեցաւ Դիլիջանի և Սիմեօնովկա գիւղի ճանապարհին հայ գիւղացիների ձեռքով: Հոկտեմբերի 20-ին Դիլիջանից ֆուրգօնով ճանապարհվում են Նոր-Բայազէտ 11 գիւղացիներ, որոնք, գիտենալով որ իրանց ընկերներից մէկի մօտ 200 ր. փող կայ, ճանապարհին 10 ընկերներով անխիղճ կերպով մորթում են նրան և վերցնում նրա մօտ գտնված 200 րուբլին: Հետևեալ օրը ոստիկանութիւնը Նոր-Բայազէտում բռնում է յանցաւորներին և ուղարկում Ղազախի բանտը»:

— Ելիսավետպօլի քաղաքային ինքնավարութիւնը դիմել է Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան, խնդրելով հաղորդել՝ կարելի՞ է արդեօք ցորեն կամ ալիւր գնել Անդրկովկասում:

— Ստացանք Նոր-Ջուղայի տղայոց կենտրոնական, Գէորգ Քանանեան և օրիորդաց ս. Կատարինեան ազգային դպրոցների տնտեսական և կրթական տեղեկագիրը 1905—1906 ուս. տարվայ համար: Այս տեղեկագրի մասին առանձին կը խօսենք:

— Ստացանք բժ. Վ. Արծրունու «Խոլերայի մասին», համառօտ հանրամատչելի հեղինակութիւն, գլխաւորապէս Կովկասի հասարակ ժողովրդի համար:

— «Бак. Эхо»-ն յայտնում է, որ «Бак. Извѣстія» լրագրի նախկին խմբագիր-հրատարակիչ Համբարձում Մելքումեանից նօտարը պահանջել է յայտնել № 94-ում «Քաղաքի հայրերը և մոլոկանները» խորագրով տպված յօդուածի հեղինակի ով լինելը: Այդ պահանջը ներկայացրել է 1-ին կարգի վաճառական Ի. Կոլէսնիկովը՝ հեղինակին քրէական պատասխանատուութեան ենթարկելու համար, որովհետև նա այդ յօդուածի մէջ վիրաւորանք է տեսնում իր հասցէին ուղղված: Եթէ հեղինակը չը մատնանշվի, Կոլէսնիկովը սպառնում է պատասխանատուութեան հրաւիրել պ. Մելքումեանին: Այս տեղեկութիւնը յայտնելուց յետոյ, լրագիրը իր կողմից աւելացնում է, որ Մելքումեանը անհնար է գտնում յայտնել յօդուածի հեղինակին:

— Քութայիսի նահանգի Սենակի և Օզուրգէթի գաւառները և Բաթումի շրջանի Կինտրիշի գաւառամասը դրված են մի յատուկ գեներալ-նահանգապետութեան մէջ: Գեներալ-նահանգապետ նշանակված է գեն.-մայոր Տօլմաչէվ:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Կիզլարէվսկի միջանցքում ապրող Թիֆլիսեցի Իլիա Ֆիլիպովը յայտնել է 1-ին ոստիկանատան պրիստաւին, որ հոկտեմբերի 28-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, նա անցնելիս է եղել Կուր գետի ափով, այդ ժամանակ Գէօրգի Բրօձէլիի պանդոկից դուրս են վազում Ալէքսէյ Գօրչաշվիլի և Պաւէլ Բրօձէլի և, բռնելով նրան, սկսում են խեղդել: Ուժ գործ դնելով, Ֆիլիպովը կարողանում է մի կերպ դուրս պրծնել նրանց ձեռքից և փախչել «բօրանի» ուղղութեամբ, բայց յիշեալ Բրօձէլին և Գօրչաշվիլին հետևում են նրան, ձեռքերին ունենալով մի ատրճանակ և դաշոյն նրան սպանելու համար: Բայց աղաղակների վրա օգնութեան հասած ժողովուրդը արգելում է նրանց ի կատար ածել իրանց մտադրութիւնը: Մեղադրվողները ձերբակալված են:

—

Հոկտեմբերի 27-ին, երեկոյեան ժամը 4-ի մօտերը, Օլգինսկի և Բէլինսկի փողոցների անկիւնում, Եգօր Կայտմազօվի պանդոկում նստած են լինում Թիֆլիսի գաւառի բնակիչներ Ալէքսանդր Դաւիդօվ և կալ. Սօղիաշվիլին. այդ ժամանակ պանդոկն է մտնում Իլիա Լօմիրաշվիլին և, մօտենալով Դաւիդօվին, ֆիննական դանակը մխում է նրա կուրծքը, որից Դաւիդօվը մեռնում է: Սպանութեան տեղում մարդասպանին ձերբակալում են: Սպանվածի դիակը ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոցը:

—

Հոկտեմբերի 27-ին, երեկոյեան ժամը 7 և կէսին Դուչէթի ներքանցքում, № 25 տան մէջ, 1-ին քաղաքամասի թաղական վերակացու Մեդվեդէվը իր կեանքին վերջ դնելու նպատակով խմեց նօշադրի սպիրտ: Նրա կեանքը վտանգի մէջ է:

—

Հոկտեմբերի 27-ին, երեկոյեան ժամը 7 և կէսին Թիֆլիսի կայարանի մօտ մի անյայտ չարագործ սպանում է մի մարդու:

—

Հոկտեմբերի 27-ին Բերութեան բաղանիքում յանկարծակի վախճանվում է Բօրչալուի գաւառի բնակիչ Իվան Ֆէօդօրօվ, 24 տարեկան: Դիակն ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոցը:

—

Հոկտեմբերի 26-ին Ֆէօդօր Ֆեսէնկօի բնակարանից, որ գտնվում է Մօլօկանսկի փողոցում, փականը կոտրելով անյայտ մարդիկ գողացել են 195 րուբլու տնային զանազան իրեր:

—

Հոկտեմբերի 27-ին, երեկոյեան մօտ 10 ժամին, Օլգինսկի փողոցում, Բօզարջեանի գործարանի մօտ, 2 զինված չարագործներ մտել են էլեքտրաքարշի № 18 վագօնը և մահվան սպառնալիքով խլելով կօնդուկտօրից 8 րուբլի փող, անյայտացել են: Կասկածով ձերբակալված է Ալէքսէյ Գելաձէն:

—

Հոկտեմբերի 27-ին, Պաւլօւչինսկի փողոցում (7-րդ քաղաք.), Սկիդարօվայի բնակարանն են մտել մի քանի անյայտ չարագործներ, որոնցից մէկը ունեցել է ատրճանակ, և գողանալով 250 ր. զանազան իրեղէններ, անյայտացել են: Շնորհիւ ձեռք առնված միջոցների կողոպտիչներից մէկը ձերբակալված է, որի մօտ գտնվել է փամփուշտներով լի ատրճանակ: Ձերբակալվածը Քութայիսի նահանգի բնակիչ Նիբիա Կօսխաբերաշվիլին է եղել:

—

Հոկտեմբերի 27-ին, երեկոյեան մօտ ժամը 6-ին, Նիկօլայէվսկի հրապարակում, Խիզամբարօվի խանութի մօտ, ատրճանակի 4 հարուածով մի անյայտ չարագործ ծանր կերպով վիրաւորել է Ալէքսանդր Բաւինեանցին: Բաւինեանցի ասելով, իրան վիրաւորել է էլեքտրաքարշի վատմանը, որի ազգանունը իրան յայտնի չէ, բայց դէմքից կը ճանաչէ: Յանցաւորին ձերբակալելու համար միջոցներ են ձեռք առնված:

Ո՞ՐՏԵՂ Է ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

—

Թիֆլիս, 26 հոկտեմբերի

«Մշակ»-ի 138-րդ համարում ընթերցողը կարդալով ինժեներ պ. Կիրակոսեանի նամակը մեր՝ սինօդին ներկայացրած յայտարարութեան առիթով՝ անշուշտ հարց պիտի տայ՝ թէ ո՞րտեղ է ճշմարտութիւնը, քանի որ դեռևս մեր պաշտօնական յայտարարութիւնը «Արարատի» մէջ չէ տպագրված, ինչպէս հէնց ինքն է ասում, և յայտնի չէ ընթերցողներին թէ մենք ինչ ենք ասել Էջմիածնում պ. Կիրակոսեանի ձեռնարկութեամբ կատարված ջրային խնդրի առթիւ: Պ. Կիրակոսեանը, հակառակ ընդունված էթիկայի, ինքը շտապում է տպագրել տալ մամուլում իր նամակը, որը լի է խոշոր սխալ տեղեկութիւններով և սխալ փաստերով, որպէսզի կարողանայ նախօրօք նպաստաւոր կերպով տրամադրել ընթերցողներին յօգուտ իրան:

Օրաթերթի սուղ էջերը թոյլ չը տալով մանրամասն մէջ բերել այն ամենը, ինչ որ ասել ենք մեր՝ սինօդի ներկայացրած յայտարարութեան մէջ, բաւականանում ենք այստեղ համառօտ խօսել շօշափած հարցի էական խնդիրների շուրջը: 1906 թ. գարնանը սինօդը համաձայն Էջմիածնի գիւղատնտես պ. Կոստանդին Մելիք-Շահնազարեանցի զեկուցման որոշեց անպայման լուծել ջրային վաղուց յարուցված բարդ խնդիրը: Այդ բարդ խնդրի լուծումը սինօդի կողմից անցեալ տարվայ մայիս ամսին (մենք բացակայ էինք) յանձնարարվում է ինժեներ պ. Կիրակոսեանին, և վերջինս սինօդին ներկայացրած իր 17 մայիսի յայտարարութեամբ հաստատապէս հաւատացնում է, որ 31 հազարով ինքը կը վերջացնի Էջմիածնի համար վաղուց ցանկալի խնդրի լուծումը դրական կերպով: Այդ յայտարարութեան մէջ պ. Կիրակոսեանը ի միջի այլոց անում է հետևեալ էական խոստումները. «Ջրի կարիքը այնքան մեծ է, որ հէնց անմիջապէս պէտք է վանքի բակում շինել մի կենտրոնական ուժատու կայարան և էլեքտրականութեան միջոցով չորս-հինգ կէտերում հորերից ջուր հանել: Այս հորերից դուրս եկող ջուրը մի առուով կերթայ լիճը և այնտեղից՝ ջրի կարիք ունեցող հողերը, և այս ճանապարհով կարելի է ոռոգել մօտ հինգ հարիւր դեսեատին հող: Սկզբներում կարելի է բաւականանալ երեսուն ձիու ոյժ ունեցող կայարանով: Այսպիսի մի կայարանը, եթէ ամբողջ տարվայ ընթացքում գործելու լինի, կարող է լուսաւորել և ջուր տալ թէ վանքին, ճեմարանին և մնացած բոլոր շինութիւններին, կը բանեցնի բոլոր երկրագործական մեքենաները — կալսելու, դարմանահատ և փայտահատ մեքենաները, ջրաղացին, բաղնիսին ու լուացատանը կը տայ 50 աստիճանի տաքութեան ջուր... Բոլոր ծախսերը լիովի հաշւելով անում է 31 հազար րուբլի»:

Այս ըստ երևոյթին մեծ բարիքներ խոստացող յայտարարութիւնից յետոյ սինօդն իր նոյն տարվայ 24 մայիսի օրագրով վճռում է ընդունել պ. Կիրակոսեանի առաջարկութիւնը և վճռի մէջ ասում է հետևեալը. «Ունելով զմեծ և անյետաձգելի կարիս ջրոյ վասն ոռոգման հողոյ և կալուածոց Ս. Աթոռոյ, որք շուրջ զՎաղարշապատ գիւղին, և ձեռնտու գտանելով զառաջարկութիւն ինժեներ պ. Կիրակոսեանի վասն եղանակի հանման ջրոյ և քանակի ծախուց յայդ պէտս, նախ հանել ի ներքին գանձարանէ... և տալ հետզհետէ ինժեներ պ. Կիրակոսեանի ի ձեռն գանձապահի Սինօդիս ի պէտս հանման ջրոյ ըստ պահանջմանց նորա...:» Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը՝ սինօդի վճռի մէջ ոչ մի խօսք չը կայ էլեքտրական լուսաւորութեան և այլ աչք շլացնող երկրորդական բաների մասին, որոնք միայն մեծամեծ ծախսեր կլանող են, այլ էական և գլխաւոր խնդիրը ջրի և միայն ջրի մասին է, որ սինօդը ի նկատի առնելով պ. Կիրակոսեանի գրաւոր խոստումը 500 դեսեատին հող ոռոգելու ջուր մատակարարելու մասին՝ ընդունում է նրա առաջարկութիւնը և թոյլատրում է գանձարանից պահանջած գումարը հանել և տալ պ. Կիրակոսեանին միայն «ի պէտս հանման ջրոյ»: Այլ կերպ էլ չէր կարող լինել, որովհետև սինօդի ոչ մի անդամ չէր կարող մտածել 4°/₀ բէնտաները տանել պետական բանկում գրաւ դնել, ինչպէս և եղել է, ու կանխիկ դրամը բերէր յանձնէր պ. Կիրակոսեանին միայն էլեքտրական լուսաւորութիւն ստանալու համար, այլ սինօդի նպատակն է եղել ջուր հասցնել իր ազատ հողերին և բամբակի մշակութեամբ պարապելով կարողանար իր դրամական ճգնաժամից ազատվել: Ի՞նչ եղաւ սինօդի 24-ն մայիսի օրագրական վճռից յետոյ: Անցաւ մի տարի երեք ամիս, Էջմիածինն ունեցաւ միայն էլեքտրական լուսաւորութիւն, մի աչքով հասարակ էժանագին ջրաղաց և և մի հին բանեցրած կալսող մեքենայ, որը ոչ թէ իր խոստացած նորագոյն սիստեմի մեքենան է, այլ իր ունեցած հինը, և փոխանակ 6-800 պուդ կալսելու, կալսում է օրեկան (10 ժամ) 160-200 պուդ հազիւ, և արժէքը, իբրև նոր մեքենայի, ստացել է ըստ նախահաշուի 2500 րուբլի. իսկ խոստացած հինգ հարիւր դեսեատին ոռոգող ջրից չունեցանք նոյնիսկ 3—5 դեսեատին ոռոգելու ջուր: Ի՞նչ եղաւ էլեքտրական լոյս ունենալու հետևանքը. այն, որ նաւթի լուսաւորութեան համար ամբողջ վանքի և ճեմարանի 1500 րուբլի տարեկան ծախքի փոխարէն այժմ ծախսում ենք մինչև 6000 րուբլի, որը դարձել է մի անհրաժեշտ ծախք, որ պարտքով էլ լինի պէտք է ծախսել, որովհետև խոմ չէ կարելի թելերն ու մեքենան վերցնել և մի կողմը ձգել: Իսկ երբ մտածում ես՝ որ մենք կորցրել ենք 40 հազարի տոկոսները ու գնած մեքենաներն էլ մի քանի տարուց յետոյ պէտք է անպէտքանան, այն ժամանակ աւելի յուսահատական է լինում, որովհետև այդ բոլոր ծախսերի և կորուստների դիմաց մենք վաստակ չունենք, մինչդեռ սինօդն այդ ծախսերն ու վնասները յանձն է առել, ի նկատի առնելով որ 500 դես. հող ոռոգելու ջուր ստանալով՝ կարող կը լինի բամբակի մշակութեամբ հանել այդ ծախսերը և իւրաքանչիւր տարի հետզհետէ աչքի ընկնող գումարներ վաստակել: Աւելի կատարեալ է լինում սինօդի և միաբանութեան յուսահատութիւնը, երբ սինօդում ստացվում է պ. Կիրակոսեանի յայտարարութիւնը, որով յայտնում է, որ եղած փորձերն անաջող են անցել, պէտք է այլ ճանապարհ փնտռել ջուր բերելու համար: Իր այդ 9-ն օգոստոսի յայտարարութեան մէջ ասում է. «Թէպէտ իմ Էջմիածնում կառուցածս էլեքտրական կայարանով ի միջի այլոց և կարելի է վանքապատկան անջրդի հողերի մի փոքր մասը մօտ 200 դեսեատին ոռոգել, բայց դրանով անջրդի հողերի ոռոգման հարցը չէ կարելի լուծված համարել, նամանաւանդ որ առածս փորձը ցոյց է տալիս, որ այդ ձևով անհնարին է մեծ քանակութեամբ հողեր ոռոգել. ուստի ես երկար մտածելով եկայ այն եզրակացութեան, որ այդ հողերի ոռոգումը կարելի է իրագործել այն ժամանակ, երբ որ ոռոգման համար ջուրը հնարաւոր կը լինի ստանալ Սև-Ջուր գետից... Եթէ ինձ կաջողվի նախագիծն և նախահաշիւը ներկայացնելուց յետոյ սինօդի հետ համաձայնութիւն կայացնել ոռոգման հարցը իրագործելու վերաբերմամբ, ես յոյս ունեմ՝ որ կարելի կը լինի 1908 թ. մայիսին այդ հողերից մօտ մէկ հազար դեսեատին ջրել:»

Բաբգէն վարդապետ

(Կը շարունակվի)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, 29 հոկտեմբերի

«Մշակի» № 142-ի «Ոստիկանական տեղեկութիւնների» բաժնում տպված էր ի միջի այլոց հետևեալը. «Եակ. Խասխաշվիլու բնակարանի կողոպտման մէջ կասկածով ձերբակալված է Գ. Ջիբուխչեանը» և այլն: Թիւրիմացութիւնների տեղիք չը տալու համար սրանով պարտք եմ համարում յայտնել, որ Գ. Ջիբուխչեանը ես չեմ, այլ՝ Գերասիմ Ջիբուխչեանցը:

Գրիգոր Ջիբուխչեան

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

—

Թեհրանից հաղորդում են «У. Р.» թերթին, որ կառավարութիւնը Մուշիր-ուս-Սուլթանէի ղեկավարութեամբ, վհատված հիմնական կազմը մօտաւորապէս վերականգնելու համար արված փորձերից, հրաժարական տուեց, որը ընդունեց մէջլիսը և հաստատվեց շահի կողմից:

Կաբինետի նոր նշանակված անդամները իրանց պաշտօնի կանչվելովը ևլի մի անգամ հաստատում են պարսկական ժողովրդի ձեռք բերած ակներև սահմանադրական նուաճումները: Կաբինետը կազմված է այժմ բացառապէս առաջադիմականներից, սահմանադրական գաղափարի համար մարտնչող գործիչներից, որոնք այդ ասպարիզում ցոյց են տուել իրանց չափազանց ակտիվ գործունէութիւնը Պարսկաստանի ազատագրական շարժման ամենափոթորկոտ օրերում: Նոր նշանակված մինիստր - պրեզիդենտ Նասր-էլ-Մուլքը իր կրթութիւնը ստացել է Եւրոպայում: Նա այն խմբակի պարագլուխն էր, որը եռանդով ձգտում էր կեանքի մէջ իրագործել ժողովրդին խոստացված ազատութիւնները և մասնակցել է Պարսկաստանի համար՝ ընտրողական օրէնքներ ստեղծելու նախնական պայմանների ու մէջլիսի գործունէութեան ֆունկցիաների ծրագրի մշակման աշխատանքներին:

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի պորտֆելը վերցրել է Սանի-էդ-Դօուլէն, մէջլիսի նախկին նախագահը, որը շնորհիւ իր օպպօզիցիօն քաղաքականութեան րէակցիայի կողմից քանիցս ենթարկվել է հալածանքների: Չը նայելով իր զառամեալ հասակին, Սանի-էդ-Դօուլէն աննկուն հաստատակամութեամբ և եռանդով շարունակում է իր բեղմնաւոր գործունէութիւնը մինչև այսօր էլ:

Արտաքին գործերի մինիստր է նշանակվել Պետերբուրգի պարսկական նախկին արտակարգ դեսպան և լիազօր մինիստր Հասան-խան Միւշիր-էլ-Միւլքը: Իր նախնական կրթութիւնը նա ստացել է I կադետական կորպուսում և աւարտել է Մոսկվայի կայսերական համալսարանի իրաւաբանական ֆակուլտետը: Համալսարանը աւարտելուց յետոյ նա վերադարձաւ հայրենիք և սկսեց եռանդով հիմնել արևմտա-եւրոպական տիպի դպրոցներ: Նա է վերջնական ձևով ներկայացրել Թեհրանի համալսարանի ձևն ու ծրագիրը, որտեղ հէնց ինքն էլ ստանձնել էր միջազգային իրաւունքի ամբիոնը և վարեց 2 տարի շարունակ, որից յետոյ նա նշանակվեց Պետերբուրգի դեսպան: Ժողովրդական գիտակցութեան զարթնումի հէնց առաջին արտայայտութիւնների ժամանակ Հասան-խանը վերադարձաւ Պարսկաստան, ուր անմիջապէս պարագլուխ դարձաւ սահմանադրական կուսակցութեան, որը, ունենալով իր շարքում նրա հմտութիւնը, արագութեամբ ձեռք բերեց ցանկալի ազատութիւնները: Սահմանադրութիւնը շնորհելուց յետոյ Միւշիր-էլ-Միւլքին յանձնարարվեց կազմել ու մշակել նրա նախագիծը, որը և նա կատարեց: Պարսկաստանից վերադառնալուց յետոյ, ներկայ թւի մայիսին, Հասան-խանը իբրև արտակարգ դեսպան ուղարկվեց եւրոպական մի քանի գահակալների մօտ յայտարարելու Մամադ-Ալի շահի գահակալութիւնը: Եւրոպայից վերադառնալով, նա, իր հօր՝ նախկին պրեմիէր-մինիստր Միւշիր-էդ-Դօուլէի մահվան պատճառով, գնաց Թեհրան, որտեղ նրան առաջարկեցին արդարադատութեան մինիստրի պաշտօնը: Բայց Հասան-խանը հրաժարվեց, պատճառաբանելով որ ներկայումս տիրող երբեմն աննորմալ պայմաններում անհրաժեշտ է ար-

դարադատութեան կանոնաւոր կազմակերպ-ւած մինիստրութիւն, մինչդեռ դանձարանի ներկայ դրութիւնը և մի քանի կողմնակի ուրիշ պայմաններ անիրագործելի են դարձնում այդ բանը։ Միևնոյն ժամանակ նա դիմել է մէջլիսին առաջարկելով քննել մի քանի խնդիրներ, որոնք անհրաժեշտ են եւրոպական ձևով կազմված արդարադատութեան մինիստրութեան ֆունկցիաները բանալու համար։ Նախ տարեկան 600,000 Թուման բիւջեն հաստատելը (1,200,000 րուբլի) և երկրորդ «բաստ» մտնելու վերացումը։

Քննելով առաջին առաջարկը, մէջլիսը սկզբունքով հաստատեց նրան, այնպէս որ այժմ արգելքը միայն միջոցների բացակայութիւնն է, որը գտնելու մասին ներկայումս հոգ է տանում պատգամաւորներից կազմված մի յատուկ մասնաժողով։

Սակայն երկրորդ առաջարկը քննելիս մէջլիսը հանդիպեց խոչընդոտների, որոնց հիմքն էին կազմում կրօնական հողի վրա հիմնված ժողովրդական հաւատալիքներն ու համոզմունքները։ «Բաստ» անունը կարելի է տալ ամեն տեսակ հաստատութիւններին և տեղերին, օրինակ՝ մէջիթներին, փիրզօտըետուրներին և իմամ-զադէներին (սուրբերի շիրիմները), եւրոպական հիւպատոսարաններին, հեռագրական կայարաններին, պալատական շէնքերին, ազդեցիկ մօլլաների տներին հայլն։

Յանցաւորը, եթէ աջողվում է նրան մտնել այդպիսի տեղերից մէկը և «բաստ» նստած յայտարարել (բաստ նեշաստան), դառնում է արդէն անձեռնմխելի և ապահովված ինչպէս աշխարհական, նոյնպէս և հոգևոր իշխանութեան գործողութիւններից։ Ընդհակառակը, նա համակրութիւն է ձեռք բերում և նրան ամեն կերպ աշխատում են օգնել։ Այդպիսի մի սովորութեան գոյութիւնը կանոնաւոր գործող արդարադատութեան մինիստրութեան ժամանակ, ի հարկէ, անթոյլատրելի է, այնպէս որ մէջլիսը դժուարանում է այդ հարցը վճռելու։

Միաժամանակ բոլոր մինիստրութիւնների մէջ, որոնք առաջ աչքի էին ընկնում իրանց անբեղմնաւորութեամբ և քաոսական վիճակով, ներկայումս շտապով վերանորոգչական աշխատանքներ են կատարվում։ Եռանդով մշակում են օրինագծեր, ծրագիրներ, աշխատում են ֆունկցիաները բաժանել իրարից հայլն։ Պարսկաստանի բոլոր խաւերում, ընդհանրապէս, այն հաստատուն համոզմունքն է տիրում, որ ճըշմարիտ-սահմանադրական կաբինետը կարող է իրագործել կեանքի մէջ այն բոլոր րէֆօրմները, որոնց հեղինակները այժմ գործի գլուխ են անցել։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Մարաղա, 12 հոկտեմբերի

Անհամբեր սպասում էինք «Մշակի» լոյս տեսնելուն։ Մօտ երեք ամիս է, ինչ դադարել էր անաչառ դատաւորի ձայնը։ Մի տեսակ դատարկութիւն էր տիրում մեր շուրջը, և բոլորովին կտրվել էինք արտաքին աշխարհից։

Մեծ ուրախութեամբ ստացանք «Մշակի» 100-րդ և 101-րդ համարները։ Ընթերցող դասակարգը ձեռքից ձեռք էր խլում թերթի համարները, նոյն իսկ միջոց չէր տալիս գէթ մի րոպէ ընթերցարանի սեղանի վրա մնալու։

Չը գիտեմ խկապէս որտեղից սկսեմ գրել, որովհետև հետաքրքրական դէպքեր կուտակվել-մնացել են։

Արդէն երկու ամիս է, ինչ Մարաղայի ծխատէր քահանան հեռացել է քաղաքից և ժողովրդին թողել է անհովիւ՝ պատրուակելով իր հիւանդութիւնը։ Այդ 2 ամսվայ ընթացքում պատահել է 5 մահվան դէպք, և մեռածներին առանց քահանայի, առանց կրօնական ծէսի տարել թաղել են։ Թէ ինչպիսի տպաւորութիւն է թողնում թուրք հասարակութեան վրա անքահանայ մեռել թաղելը՝ այդ թող ընթերցողը դատէ։ Թուրք հասարակութիւնը ծիծաղում է, նոյն իսկ հայերին անուանում է «նամասաբ», որ առանց քահանայի, առանց կրօնական ծէսի մեռել ենք թաղում։

Ինչու համար հոգևոր իշխանութիւնն անուշադրութեան է մատնել Մարաղայի հասարակութեան։ Մի՞թէ 200 տնից բաղկացած մի հասարակութիւն անքահանայ պիտի մնայ։ Հոկտեմբերի 6-ին ծխականների մի ժողով կայացաւ, որտեղ վճռեցին նախկին քահանային բերել տալ։ Մի բան ինձ շատ զարմացնում է. մի քանի ամիս առաջ նոյն այդ հասարակութիւնը, որը թուղթ էր բաց թողել և քահանային անուանարկել էր, ժողովի օրը միաձայն հաւանութեամբ քուէն տալիս է նոյն այդ քահանային։ Չը գիտեմ ինչի՞ն վերագրել դրանց այդ վարմունքը. կոյր հետևողութեա՞ն թէ՞ դատելու անընդունակութեան։

Ս. Յակովբեան դպրոցը բացվել է. հոգաբարձութիւնը, որ անցեալ տարի հրաժարվել էր, այժմ նորից, ժողովրդի միաձայն հաւանութեամբ, գործի գլուխ կանչվեց։ Դպրոցը չունի կանխիկ դրամ, չունի անշարժ կալուածք։ Ուսուցիչները հրաւիրված են, բայց տակաւին ռոճիկ չէ տրված։ Հոգաբարձութեան յոյսը միայն ժողովուրդն է, որը նը պէտք է խնայէ իր լուման մատնել կրթութեան գործին և միջոց տայ հոգաբարձութեանը՝ իր ուսերի վրա դրված ծանրութիւնը կրելու։

«Ս. Երիցեան» գրադ.-ընթերցարանն աննախանձելի վիճակի մէջ է. 200 տուն ունեցող մի քաղաք ընդամենը 40—50 հոգի ընթերցող ունի։ Ժողովուրդը չէ հետաքրքրվում ընթերցարանով, բոլորովին անտարբեր է և իրաւունք էլ ունի, որովհետև մի ինչ-որ խմբակ, պարագլուխ ունենալով մի պարոնի և գրքեր հաւաքելով, «Ք. Միքայէլեան» անունով մի գրադ. հիմնեց և արժանացաւ ժողովրդի նողկանքին։ Չը գիտեմ ինչից սախված նրանք այդ միջոցին դիմեցին։ Մի՞թէ «Երիցեան» գրադարանի մուտքը փակ էր դրանց առաջ, թէ՞ գրադարանի գրքերը դրանց ընթերցանութեան ծարաւը չէին յագեցնում։ Ո՛չ այս և ո՛չ այն. նրանք ցանկանում էին միայն բօյկօտի ենթարկել «Երիցեան» ընթերցարանը, որովհետև վերջինս անցեալ տարի «Մշակին» բաժանորդ էր գրվել...

«Երիցեան» գրադարանն ստանում է «Մըշակ», «Բարի լոյս», «Երիտասարդ Հայաստան» և «Հայրենիք»։ «Հայրենիքի» խմբագրութիւնն էլ վերջերս դադարեցրեց իր թերթի առաքումը։ Հետաքրքրական է իմանալ, թէ ինչ պատճառով...

Պարսկական նոր ձևի մէզրէսէները, որոնք անցեալ տարի մինչեւ եսսից սունկի պէս բուսնում էին, այժմ փակվել են և դեղի համար մի հատ էլ չէք գտնի։

Մօտ մի ամիս առաջ մի հայի վարձած այգում գտնվում է 12 տարեկան մի պարսիկ մանուկի դիակ, որը սպանած է լինում մի թուրք սարբազ։ Երեխայի հայրը, տեսնելով որ սարբազից չէ կարող արեան գին ստանալ, մեղքը բարդում է այգին վարձող հայ երիտասարդի վրա. դիակն ուղարկվում է Թաւրիզ՝ այնտեղ քննվելու։ Իսկ մեր թաջիրբաշին, որը բոլորովին չէ համապատասխանում իր պաշտօնին, որովհետև տեսողութիւնից և լսողութիւնից զուրկ է և հրէշաւոր տուկոսներով փող փոխ տալուց բացի ուրիշ ոչ մի բանի պէտք չէ գալիս,—ոչ մի միջոցի չէ դիմում երիտասարդին ազատելու, իսկ երբ ժողովուրդը բողոքում է նրա այդ վարմունքի դէմ, աղա Թաջիրբաշին սպառնում է բոլորին տուգանքի ենթարկել։

Խեղճ ու կրակ ժողովուրդ, դեռ շատ չարիքների պիտի հանդիպես քո միամտութեան պատճառով։

Ամանոր

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ներքին

27 հոկտեմբերի

ԱՍԽԱԲԱԴ։ Պատուհանի միջով անյայտ չարագործներ սպանեցին դէպօյի կառավարչի օգնական Մավրէլիձէին։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Երէկ երեկոյեան Ռտիշչեվում, երկաթուղային դէպօյի գրասենեակում, պատուհանի միջով արձակած գնդակից սպանվեց դէպօյի կառավարչի օգնական ինժեներ Ալէքսանդրօվը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Կայսրութեան մէջ դեռ շարունակվում են պարբերական սպանութիւնները, վիճված յարձակումները, կողոպտումները և յափշտակութիւնները։

28 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Երէկվայ Թէհրանից խփված հեռագրի մէջ սխալ է հաղորդված, թէ ժամանեց բանկիր Մենդէլսօնի եղբայրը։ Իսկապէս Թէհրան է գնացել ինքը Մենդէլսօնը։

Այսօր Նորին Մեծութիւնները Օգոստափառ երեխաներով Պետերհօֆից մեկնեցին Ցարսկոյէ-Սէլօ ձմեռն անցկացնելու համար։

Որպէսզի Դումայի բացման օրը անկարգութիւններ չը պատահեն, Պետերբուրգի քաղաքապետը կարգադրել է խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ ամեն տեսակ համախմբումներ, թափօրներ և ցոյցի բնաւորութիւն կրող գործողութիւններ արգելելու համար։

ԿԱԶԱՆ։ Ռէկտօրի յայտարարելով՝ մինչև վաղը փակվեց համալսարանը։

Արտաքին

27 հոկտեմբերի

ԲԵՐԼԻՆ։ Երէկ երեկոյեան կայսերական զոյգը մեկնեց Անգլիա։

28 հոկտեմբերի

ՊԱՐԻԶ։ Մինիստրների խորհրդում Պիշօնը յայտնեց, որ այժմ հնարաւոր է դառնում Մարօկկօյից Ֆրանսիա յետ կանչել փոխ-ականաւորը և յածանաւերից 4-ը։ Սուլթանից Ռէնիօն բոլոր երաշխաւորութիւնները ստացել է, որ ալժիր-մարօկկեան սահմանագլխի վերաբերութեամբ անկեղծ համաձայնութիւն կը կապվի։

ԼԱՆՕ։ Օտրիկուրում գործադուլ արին 700 լեռնահանքային բանւորներ։

ՎԻԵՆՆԱ։ Լրագիրների տեղեկութիւններին նայած, կաբինետի վերակազման ժամանակ լեհական գործերի մինիստր Դզեդուշինսկու փոխարէն նշանակվելու է Աբրահամօվիչը, որը արդէն հրաժարվել է լեհական կլուբի նախագահի պաշտօնից։

Պարլամենտական շրջաններում յամառօրէն պնդում են, որ ներկայ ճգնաժամը վերջացած պէտք է համարել։ Առևտրի մինիստրի պորտֆէլը ընդունում է երիտասարդ չեխ բժիշկ Ֆիդլէրը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Ռոտդէրդամից հաղորդում են, որ հացի ապրանքներ կշռողները հոկտեմբերի 27-ին 35 նաւերում աշխատանքները դադարեցրին։ Ոստիկանութիւնը և նաւատէրերը ստիպեցին նրանց հեռանալ նաւերից։ Բեռնակիր բանւորները աշխատում են։

ՎԻԵՆՆԱ։ Աուէրսպէրգի, Պրադէի, Ֆօրետի և Պացակի հրաժարականը ընդունվեց։ Պատգամաւոր Ֆիդլէրը նշանակված է առևտրի մինիստր, Էբէնգօֆը՝ երկրագործութեան, Գեսմանը, Պէշկան և Պրաշէկը մնացել են առանց պորտֆէլների։

29 հոկտեմբերի

ԲԵՐԼԻՆ։ «Նորդ-դոյտշէ-Ալ. Ցայտունգ» լրագիրը, գերմանական կայսերական զոյգի՝ Անգլիա գնալու առիթով ասում է, որ, շնորհիւ այդ ճանապարհորդութեան, երկու կողմերի արտայայտած ցանկութիւնը՝ պահել բարեացակամ փոխադարձ յարաբերութիւնները՝ նոր էական պաշտպանութիւն կը ստանայ։ Անգլիայում կայսերական զոյգին ցոյց տրված սրտագին ընդունելութիւնը անշուշտ արձագանք կը գտնի Գերմանիայում և նոր ոյժ կը տայ երկու ազգերի միջև գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւններին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—$9^1/_2$—2 ժ. ատամի հիւ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Շուտով լոյս կը տեսնի

ԼԵՒՈՆ ՄԷԼԻՔ-ԱԴԱՄԵԱՆԻ

„ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

ԲԱՐՈՅԱՊԷՍ ԸՆԿԱԾ ԵՒ ԱՄԵՆՔԻՑ ԱՐՀԱՄԱՐՀՈՒԱԾԻՆ"

(ե.) 3—7

ԵՂԲ. ԱՒՍԱՐԳԻՍՕՎՆԵՐԻ

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ծախում է պտղատու ծառեր՝ արտասահմանեան, ռուսական և կովկասեան տեսակների, շատ չափաւոր գներով։ Հասցէն՝ ст. Скра, Зак. ж. дор. Бр. Авсаркисовымъ.

(ե. հ. շ. 7—15

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վերադարձել և վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը՝ բկի, քթի և ականջի հիւանդութիւնների համար։

Առաւօտները — երկուշաբթի, չորեքշ. և ուրբաթ—11-ից մինչև 1 ժամը։

Երեկոները—ամեն օր—5-ից մինչև 7 ժ.։

Հասցէն՝ Улица Петра Великаго (б. Лабораторная) № 13, д. Гамбарова.

(հ. կ. ե.) 2—10

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ

ՍԵՒ ծովի ափին, ԱՆԱՊԱ քաղաքից 8 վերստ հեռաւորութեան վրա 3 հողաբաժին՝ 27-ական դես. խւրաքանչիւրը։ Ափին կան նաւահանգիստ, նաւաշինարան և կանկրինի նաւթարդիւնաբերական ընկ. նաւթի խողովակ։ Հողը հրաշալի է խաղողի, այգիների, բանջարանոցի և ցանելու համար։ Հրաշալի ամարանոց, կլիմայական կայարան, լողարաններ։ Հարցնել՝ Артиллерійская ул., № 15, Անատօլ Ֆրանցօվիչ Ջինատօվին։ (օ. մ.) 4—10

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է

Ե. ԹՈՓՉԵԱՆԻ խմբագրած

„ԼՈՅՍ"

ԳՐՊԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ 1908 Թ.

308 երես, 12 գունատիպ պատկերներով,

ԳԻՆՆ Է 20 ԿՈՊ.

Գումարով գնողներին բաւարար զեղչ։ Գլխաւոր պահեստը «ԳՈՒՏԵՆԲԵՐԳ» գրավաճառանոցում։ 4—5

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

ԳԻՄՆԱԶԻԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ.

պահանջվում է իմանալ հայերէն։ Դիմել՝ Бр. Мндоянцъ.

(ե. հ. շ. կ. հ.) 1—5

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային, վեներական և սիֆիլիսական հիւանդութիւնների. ընդունում է հիւանդներին ամենայն օր, առաւօտեան 12—1 ժամը, իսկ երեկ. 6-ից մինչև 8-ը։ Կուկիա, Սեմեօնօվսկի փողոց, № 16։

(ու. կ. ե.) 22—30

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։

Միքայէլեան փողոց, № 27։

(ե. հ. շ. կ.) 20—50

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մխիթարեանց

Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ.. Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։

(ա. օ.) 34—100

ԲԺԻՇԿ

Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն ամեն օր	12—1 ժ. առաւօտեան 5—7 ժ. երեկոյեան

Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.

(ա.օ.) 23—100

ԲԺԻՇԿ

Զ. Ա. ԹԱՌՈՒՄԵԱՆՑ

Ներքին և երեխայոց, առանձնապէս քթերի եւ սրտի հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն. 12—1 ժամը առաւօտեան, 5—6 ժամը երեկոյեան։ Օրբելիանօվսկի փողոց, տուն Եարզուլեանցի № 8.

(ե. հ. կ.) 9—10

Ֆրանսիական Ծովանաւային Ընկերութիւն

«ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻԹԻՄ»—„MESSAGERIES MARITIMES"

6/19 նոյեմբերի մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 4-ին, „Sidou" շոգենաւը, հանդիպելով Տրապիզոն, Սամսոն, Կ. Պօլիս, Դար- դանէլ, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէյլ, Հավր և Լօնդօն։

Տոմսակների վաճառումը ճանապարհորդների համար ժամանակաւորապէս դադարեցրած է, Բաթումից գնացողների դէմ Տաճկաստանում քարանթին նշանակվելուն համար։

Ապրանքների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել՝ Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Յակոբեանին, նախկին Արծրունու գալէրէյում թիւ 127 գրասենեակը, հեռախօս՝ թիւ 608։ Գրասենեակը բաց է՝ 9—1 ժամը ցերեկվայ և 5—6-ը երեկոյեան ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։ (ե.) 1—1

ПРОДАЖА ВЕЗДѢ во всѣхъ аптекахъ, аптекарскихъ, косметическихъ и парфюмерныхъ магазинахъ.

КРЕМЪ РЕНЕССАНСЪ

ДАРИТЪ ЖЕНЩИНАМЪ КРАСОТУ.

ГЛАВНАЯ КОНТОРА ТОВАРИЩЕСТВА „РЕНЕССАНСЪ" С.-Петербургъ, Владимірскій пр., д. Дидериха № 8--231

ПЕРВЫЙ РАЗЪ ДАРОМЪ

На почтовые расходы 14 коп. марки посылать „заказнымъ".

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

„КАВКАЗСКОЕ ТОВАРИЩЕСТВО"

торговли аптекарскими товарами

ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

1) Эриванская площадь, д. Гургенова.

2) Михайловскій пр., д. Арамаклисовой.

Թելաւում՝ Ա. Ի. ՎՇԼՕԽՕՎԻ դեղատանը։

(134167) (24, 26, 28, 30.) 4—4

КАКАО БЕНСДОРПЪ. АМСТЕРДАМЪ.

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄ

Որովհետև մենք տեղեկութիւն ստացանք, որ մեր կակաօն գործածողներին աշխատում են մոլորեցնել մեր էտիկէտը կեղծելով, ապրանքները արկղիկների մէջ զետեղելու մեր ձևը նմանեցնելով, մենք վճռեցինք այսուհետև մեր ձեռքով ուղարկվող դեղին արկղիկների վրա ցուցադրել այստեղ նկարված գործարանային նշանակը (մարկա) հանդերձ ռուսաց լեզուի գրութեամբ։

Յարգելի հասարակութեան շահի տեսակէտից խնդրում ենք «ԲԵՆՍԴՕՐՊ» ԻՍԿԱԿԱՆ ԿԱԿԱՕՆ գնելու ժամանակ առանձին ուշք դարձնել այստեղ նկարած ապրանքադրոշմի (ярлыкъ) վրա և ուրիշ՝ մեր ֆիրմայի անունով կեղծված ոչ մի կակաօ չը վերցնել։

Կակաօյի և շօկօլադի հօլանդական գործարաններ՝ «ԲԵՆՍԴՕՐՊ» ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

(10 օր. 1 անգ.) 1—5